

52428

Orl. 1938 sept 18. n. l. c. 710

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

Szeptember

Szent István intelmei. — Dr. R. J.: A vallásos nevelés. — B.: Közeleg az este... (Vers). — Cs. I.: A finnugor népcsalád. — 1849 október 6. — Kenessy Béla: Október 6. (Vers). — Molnár Endre: Vértanúk álmodnak. (Vers). — Ünnepi beszéd. — W. L.: Az iskola a lélegtartalom szolgálatában. — Komáromi Géza: A magyar nyelv védelmében! — Tanítások — vázlatok. — Molnár János: A tanulás helyes módja és feltételei. — Mécs László: A hősökért imádkozom. (Vers). — Palasovszky Béla: Himnusz Szent István királyhoz. (Vers). — Mesedélután. Bartóky József: Semmi fájdalom nem lesz többé... — Ismeretterjesztő előadások. — Mikulásnap i álom. (Szindarab kisgyermek számára).

1938

IV. évfolyam.

7. szám.

KIADÓHIVATAL:

Szeged,
Kálvária utca 5.

Szerkesztőség : Madách utca 17.

Előfizetési ára egy évre 6 pengő

1938 szeptember hó.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N Ü G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

Szent István intelmei

Latin nyelven maradt reánk Szent István királyunk fiához írt műve, amelyet joggal nevezünk a szent király *neveléelméletének*. A Magyar Törvénytár első törvénye gyanánt őrizzük s miután kevesen vannak, akik annak szószerinti szövegét ismernék, vagy olvasták volna, idő-szerűnek véljük azt Szent István évében lapunk vezető-helyén közölni. (Szent Istvánról, a nemzetnevelőről előző számunkban szoltunk..)

ELŐSZÓ,

melyben inti a herceget, hogy atyai tanításait és parancsolatait fogadja meg.

A Szent Háromság és Oszthatatlan Egység nevében.

1. §. Ugy érzem, hogy amit Isten akarata alkotott és nagyon világos törvényekkel rendezett, mindaz úgy a világűr végtelenségében, mint földünk legtávolabbi tájain az értelem okosságával megalapozva virágzik és marad fenn. Látom, tovább, hogy amit ez életünk hasznára és dicsére Isten kegyelme bőven engedélyezett, ugymint királyságokat, kormányzóságokat, hercegségeket, grófságokat, főpapságokat és egyéb méltóságokat, mindazt részint isteni parancsok és intézmények, részint törvényhozói, részint birói, részint polgári hatalom, valamint kiválók és élemedettek tanácsai, javaslatai igazgatják, védik, osztják, szervezik. És biztosan tudom, hogy a földkerekség minden rendüi, bármely méltóságuak legyenek, nemcsak csatlósaiknak, hiveiknek, szolgálóknak parancsolnak, tanácsolnak, javallnak, hanem fiaiknak is: azért én sem hanyagolhatom el, édes fiam, hogy téged még ez életben példákkal, tanácsokkal és javallatokkal el ne lássalak, hogy azokhoz képest rendezd a magad és alattvalóid életének szokásait, amikor a főhatalom átszálltával majdan utánam uralkodni fogsz.

2. §. Te pedig buzgó figyelemmel hallgatva illik, hogy az isteni bölcsesség tanácsa mellett megtartsad atyád parancsait is, aki Salamon szájával mondja:

»Hallgass, fiam, atyád tanítására és ne mellőzd anyád figyelmeztetését, hogy kedveljenek tégek és meg sokasodjanak életed évei.« Ebből a mondásból megtanulhatod: ha azt, amire atyai szeretettel oktatlak, Isten őrizze, megvetnéd, nem leszel többé kedves sem Isten, sem az emberek előtt.

3. §. Halljad a parancsszegők esetét és bukását. Ádám, kit a Teremtő és minden teremtményt életető Ur a saját hasonlatosságára alkotott és egyetemes tisztesség örökösévé tett, széttörte a parancsok bilincseit, mire tüstént elvesztette tisztességét, magasztosságát és a paradicsomban megmaradását.

4. §. Isten választott és szeretett régi népe is, mivel az utasítások Isten ujjával szőtt kötelekeit széttépte, különféle módokon elpusztult: egy részét elnyelte a föld, egy részét háboru ölte meg, egy része pedig egymást gyilkolta.

5. §. Salamon fia is elvetván atyjának békeszerző szavait, kevélységből elkapatva, dárdaütésekkel fenyegette atya korbácsa helyett a népet, azért sok rosszat szenvedett királyságában, végül letaszíttatott.

6. §. Ne történjék ez meg veled, engedelmeskedj nekem, fiam! Gyermek vagy, gyönyörök cselédkéje, párnák lakója, dédelgetve és nevelve minden gyönyörűségben, de tapasztalatlan hadjáratokban, munkában és a különféle népek támadásaiban, melyekben én már majd egész életemet eltöltöttem.

7. §. Itt az ideje, hogy ne csak a párnák puhaságát élvezd, mert az tunyává és kéjelgővé tesz, ami az erény elvesztegetése, bűnök melegágya és megvetése a parancsolatoknak. Részed legyen időnkint szomorúságban, mely figyelmedet feszülten arra irányítsa, amit parancsolok. Ezek előrebocsátásával térjünk a tárgyra.

ELSŐ PARANC SOLAT.

A katolikus hit megtartásáról

Mivel a királyi méltóság rangjára csak hívők és katolikus hitbe avatottak juthatnak, azért parancsolatainkban az első helyet szent vallásunknak adjuk.

1. §. Mindenekelőtt parancsolom, javallom édes fiam, ha kívánod királyi koronád tiszteletét, hogy a katolikus apostoli hitet oly gondnal és figyelemmel tartsd meg, hogy Istentől rendelt minden alattvalódnak példát nyujts s az

összes egyházi férfiak méltán nevezhessenek igaz katolikus hitű férfinek; enélkül biztosra vedd, nem fognak kereszténynek, sem az Egyház fiának mondani.

2. §. Mert akik hamishitűek vagy hitüket nem töltik meg és nem ékesítik jó cselekedetekkel, miután cselekedet nélkül a hit meghal, sem itt nem uralkodnak tisztességgel, sem az örök királyságban vagy koronában nem részesednek.

3. §. De, ha a hit pajzsát erősen tartod, tied az üdvösség sisakja is. E fegyverzetben kellően küzdhetsz a láthatatlan és látható ellenségek ellen. Az apostol mondja ugyanis: »Nem koronáztatik meg, csak aki igazán küzd.«

4. §. A hit pedig, amelyről szólok, ez: állhatatosan higgyed és minden kételkedés nélkül tartsd, hogy a mindenható Atyaisten, minden teremtmény alkotója, valamint az ő egyszülött fia, a mi Urunk Jézus, aki Szűz Máriától angyali hiradás útján született és az egész világ üdvéért kereszthalált szenvedett — és a Szent Lélek, ki próféták, apostolok és evangelisták által szólott: tökéletes, oszthatatlan, szeplőtelen egy istenséget tesznek. Ez a katolikus hit, melyet, miként Athanasius mondja: »Ha valaki nem hiven és állhatatosan hisz, nem üdvözülhet.«

5. §. Ha valaha a te hatalmad alatt akadnának, Isten ments, kik a Szent Háromság ez összetételét megbontani, szükíteni vagy kiterjeszteni igyekeznének, hidd meg, hogy azok eretnekfőnökség szolgái és nem a szent Egyház fiai.

6. §. Az ilyeneket ne tápláld és ne oltalmazd, hogy magad is barátjuknak és pártfogójuknak ne láttassál. Az eféle emberek ugyanis a szent hit fiait általában megfertőzik, a szent egyháznak ezt az új népét, a magyart pedig éppen siralmasan megrontják és szétzilálják. Főgondod legyen, hogy ez meg ne történjék.

MÁSODIK PARANCSOLAT.

Az egyházzról és az egyház állapotának fenntartásáról.

A királyi palotában hit után a második helyet az egyház tartja, melyet előbb a mi fejünk, tudniillik Krisztus, elmagozott, azután tagjai, ugymint az apostolok és szentatyák átültettek és alaposan megmunkáltak, úgyhogy az egész világon elterjedt.

1. §. És bár mindig újabb sarjat hajt, bizonyos helyeken régeinek tetszik. A mi monarchiánkban azonban, édes fiam, még fiatal és újdonság gyanánt prédikálják, miért is fokozottabb és gondosabb feltésre van szüksége, hogy a jót, melyet az isteni kegyelem a maga végtelen irgalmával nekünk érdemtelenül juttatott, a te henyeséged,

restséged és hanyagságod le ne rontsa és meg ne semmisítse.

2. §. Aki a szent egyház méltóságát csökkenti vagy bemocskolja, az Krisztus testének megcsonkítására tör. Maga az Úr mondta Péternek, akit szentegyháza őrzőjévé és kormányzójává tett: »Te kőszál vagy és e kőszálra építem egyházamat.« Őt magát kőszálnak nevezte, de a ráépített egyházat nem mondotta fából vagy kőből valónak; a megtérített, választott, isteni népet, a hitben jártas, keresztvízzel megmosott, kenettel megkent nyáját mondta és nevezte a rája épített egyháznak.

3. §. Ha valamely szerencsétlen e szent egyház tagjait vagy kicsinyeit megbotránkoztatja, az evangélium parancsolata szerint méltó, hogy malomkövet kössenek a nyakába és lemerítsék a tenger mélységébe; azaz letaszítassék hatalmas méltóságáról és maradjon az igazak egyházán kívül olyan nyomorúságban, mint a pogány és vámos.

4. §. Azért hát, fiam, buzgó törekvéssel kell gondoskodnod állandóan arról, hogy a szent egyház napról-napra inkább gyarapodjék, semmint kárt szenvedjen. Ezért nevezték a királyokat is kezdetben felségeknak, mivel növelték az egyházat. Te is ezt tedd, hogy koronád dicséretebb, életed boldogabb és kiadósabb legyen.

HARMADIK PARANCSOLAT.

A püspöknevezetről és a főpapokat illető tiszteletről.

A királyi trónt ékesíti a főpapok rendje, azért a királyi méltóságban a főpapok bírják a harmadik helyet.

1. §. Édes fiam, ezeket az öregeket úgy őrizd, mint a szemed fényét. Ha bírod az ő jóakarataikat, senki ellenségtől ne félj. Ha ők támogatnak, minden dolгодban biztos lehetsz; az ő könyörgésük pártfogol téged a mindenható Istennél.

2. §. Isten ugyanis őket az emberiség őreiül rendelte, a lelkek vizsgálóivá, valamint minden egyházi méltóságnak és isteni szentségnek számtartóivá és kiosztóivá tette.

3. §. Náluk nélkül nem keletkeznek királyok, sem fejedelemségek. Az ő közbenjárásukra eltörültetnek az emberek bűnei. Ha őket igazán szereted, kétségtelenül önmagadnak használsz és királyságotat tisztességgel kormányozod; az ő kezükbe adatott ugyanis a hatalom kötni a bűnben és oldani a bűntől.

4. §. Örök szövetséget kötött ugyanis velük az Isten, elkülönítette őket az emberektől, a saját nevének és szentségének részeseivé tette és megtiltotta, hogy emberek őket

megfeddhessék. »Dávidért, az istentette királyért, ne illesztek az én fölKentjeimet.« Illetí pedig Isten fölKentjeit az, aki isteni és kánoni szabályok ellenére szent rendű férfiakat hamis váddal mocskol be és nyilvánosság elé hurcol; amitől egyáltalán tiltalak fiam, ha boldogan akarsz élni és királyságotat megbecsülni; mivel különösen ilyenekért neheztel meg az Isten.

5. §. Ha közülük, akiről itt szó van, valamelyik történetesen — Isten ne adja — feddést érdemlő vétékbe esnék, dorgáld meg őt háromszor-négyszer egyedül, négy szemközt, az evangélium parancsolata szerint. Ha a bizalmas intelemnek ellentmond, akkor alkalmazd a nyilvánosat e szerint: »Ha nem hallgat rád, mondd meg az egyháznak.« Ha ezt a rendtartást követed, dicsőségesre magasztalod föl koronádat.

NEGYEDIK PARANCSOLAT.

A fejedelmek és bárók méltó tisztességéről.

Az uralkodás negyedik ékessége a fejedelmek, bárók, grófok, katonák, nemesek hűsége, bátorsága, serénysége, előzékenysége, megbízhatósága.

1. §. Mert ők a királyság védelmezői, a gyöngék oltalmazói, az ellenség elűzői, a monarchiák növelői.

2. §. Legyenek ők neked, fiam, atyáid és fivéreid.

3. §. Közülök senkit szolgaságra ne vess és szolgának ne nevez. Katonáskodjanak ők neked, ne szolgáljanak. Harag, kevélység és gyűlölség nélkül, békeszerzően, emberségesen, nyájasan uralkodj mindnyájuk fölött, mindig észben tartva, hogy minden ember azonos egy lényegű és hogy semmi sem emel fel, csak az alázatosság és meg nem aláz, csak a kevélység és gyűlölség.

4. §. Ha békeszerző leszel, akkor királynak és király fiának mondanak és szeretni fognak az összes katonák; ha haragos, kevély, gyűlölködő, békétlen leszel és nyakadat a grófok és fejedelmek fölé nyújtogatod, a katonák bátorsága királyi méltóságod gyöngeségévé válik és idegeneknek adják át a te királyságodat.

5. §. Ettől tartva, az erények szabályaival irányítsd a grófok életmódját, hogy a te szeretetedbe kapcsolódva, ellenállás nélkül csatlakozzanak mindig a királyi méltósághoz, hogy a te királyságod mindenben békességes legyen.

ÖTÖDIK PARANCSOLAT.

A türelem erényének gyakorlásáról és a törvénykezésről.

A türelem és a törvénykezés gondozása ötödik ékesége a királyi koronának.

1. §. Dávid király és próféta mondja: »Isten, add a királynak a te ítélő erődöt.« És ugyanő másutt: »A király tiszte szereti az ítéletet.« Pál apostol a türelemről mondja: »Mindenkihez türelmesek legyetek.« És az Ur az evangéliumban: »Türelmességben fogjátok birni lelkeketek.«

2. §. Erre gondolj, fiam. Ha tiszteletet akarsz királyságodnak, szeresd az ítélkezést, ha birni akarod lelkedet, légy türelmes.

3. §. Valahányszor, édes fiam, ítélkezésre hozzád méltó ügy, vagy főben járó cselekmény vádlottja kerül eléd, ne vidd azt türelmetlenül, vagy ne esküdözzél, hogy őt megbünteted, ingatag lenne esküd és törékeny, mivel ostoba fogalmakat meg kell törni; vagy te magad ne ítélkezz, hogy kisebb jelentőségű ügyekkel való foglalkozás királyi méltóságodat be ne szennyezze; az efféle ügyet küldd inkább a bírákhoz, akiknek feladatuk, hogy ezt a törvény szerint elintézzék.

4. §. Óvakodj bírónak lenni. Örülj, hogy király vagy és annak neveztetel. A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek zsarnokoskodnak.

5. §. Ha olyasmi kerül eléd, amelyben ítélkezni megfelelő méltóságodnak, abban ítélkezzél türelemmel, irgalommal és szánalommal, hogy az koronádnak dicséretére és diszére legyen.

HATODIK PARANCSOLAT.

Külföldiek befogadásáról és betelepülők ellátásáról.

1. §. Honnan gyarapodott kezdetben a római birodalom és honnan voltak fenségesek és dicsők a római királyok, ha nem abból, hogy sok nemes és bölcs sereglett oda különféle tájakról?

Róma mind a mai napig szolgaságban lenne, ha Aeneas ivadéka szabaddá nem tette volna.

2. §. A különböző országokból jövő betelepülők különböző nyelveket és szokásokat, különféle tudományt és fegyvereket hoznak magukkal, melyek mind a királyi udvart diszitik és teszik naggyá, és elrettentik az idegenek elbizakodottságát.

3. §. Egynyelvű és megszokásu királlyság gyöngé és törékeny.

4. §. Tehát parancsolom neked, fiam, hogy őket el-
lásd és tisztességben tartsd, hogy szivesebben nálad él-
jenek, mint másutt lakjanak. Ha te azt, amit én építet-
tem, lerombolni, amit összegyűjtöttem, szétszórni töreked-
nél, a királyságod kétségtelenül s legnagyobb kárt szen-
vedné. Hogy ez ne történjék, naponként növeld királysá-
godat, hogy koronádat mindenki felségének tartsa.

HETEDIK PARANC SOLAT.

A királyok helyén a hetedik helyet a tanács követeli.

1. §. Mert a tanács állítja a királyokat, kormányozza
a királyságokat, védelmezi a hazát, intézi az ütközeteket,
nyeri a győzelmeket, elüzi az ellenséget, barátokat szerez,
városokat alapít és lerombolja az ellenség táborait.

2. §. Mivel pedig a tanácsokban akkor van haszon,
ugy látom, ha nem oktalan, pöffeszkedő és középszerű
férfiak adják, hanem a nagyobbak és jobbak, felsőbbek
és legtiszteltebb vének szolgálnak vele.

3. §. Azért, fiam, ifjakkal és kevésbbé bölcsekkel ne
tanácskozz, tőlük tanácsot ne kérj, csak idősebbektől, akik
koruknál és bölcseségüknél fogva az illető ügy tekinte-
tében alkalmasak. A királyok tanácsai a bölcsek szívébe
legyenek zárva, ne a balgák szélességében burjánozzanak.

4. §. Ha bölcsekkel jársz, bölcsen fogsz cselekedni,
ha balgákkal forgolódsz, velük társulsz. Már a Szent Lé-
lek kijelentette, Salamon által, »Aki bölcsekkel jár, böl-
csek barátja lesz és nem lesz hasonló a balgákhoz«. Dávid is
zsoltározta: »A szenttel szent leszel, az ártat-
lan férfival ártatlan leszel, a választottal választott le-
szel, a feslettel feslett leszel.«

5. §. Mindenki abban gyakorolja magát, ami a ko-
rához illik, az ifjak a fegyverforgatásban, a vének a ta-
nácsadásban.

6. §. Egészen azonban még sem kell az ifjakat a
tanácsból kerekasztetni. De ha tanácskozásba bocsátkozól
is velük, hasznavehető tanácsukat is mindig terjeszd az
öregebbek elé, hogy minden cselekedetet a bölcsesség
szabályához mérj.

NYOLCADIK PARANC SOLAT.

*Az ősöket utánozni kell és a fiuk engedelmeskedjenek
szüleiknek.*

1. §. A legnagyobb királyi ékesség, tudd meg: kö-
vetni az előbbi királyokat és utánozni a tiszta szülőket.
Aki megveti ősatyjai végzéseit és az isteni törvényeket

nem tiszteli, elpusztul. Mert az apák azért apák, hogy gondoskodjanak fiaikról, de azért fiuk a fiuk, hogy engedelmeskedjenek atyjuknak.

2. §. Aki atyjának ellenszegül, az Isten ellensége. Az engedetlenek Istennek szegülnek ellen. Az engedetlenség szelleme szétszórja koronád virágait. Az engedetlenség az egész királyság nyavalyája.

3. §. Azért, édes fiam, atyádnak rendeletei mindig szemed előtt legyenek, hogy szerencsédet mindenütt királyi gyeplük irányítsák. Az én szokásaimat, melyek, látod, illenek a királyi méltósághoz, minden kételkedés bilincse nélkül kövesd; mert nehéz lesz e területen megtartanod a királyságot, ha nem utánozod az előbb uralkodó királyok szokásait.

4. §. Kormányozná-e görög a latinokat görög szokás szerint? Avagy kormányozná-e latin a görögöket latin szokások szerint? Nem. Azért kövesd az én szokásaimat, hogy a saját néped királyának tartson, az idegenek is dicsérjenek.

KILENCEDIK PARANCSOLAT.

A könyörgésről és annak módjáról.

Könyörgésről való gondoskodás a király javának legfőbb eszköze, azért kilencedik szabálya szól róla.

1. §. Szüntelen könyörgés eredménye a bűnöktől való megtisztulás és bűnbocsánat. Te, fiam, valahányszor Isten templomába sietsz, Isten imádására, Salamonnal, király fiával, magad is király, mondjad mindig: »Küldj Uram bölcseséget a te nagyságod székétől, hogy velem legyen és velem dolgozzék és hogy tudjam, mit fogadsz szívesen minden időben.« Továbbá »Uramatyám és életem Istene, ne hagyj el engem gonosz gondolatok között. Ne adj szemeimnek kevélységet és a gonosz vágyakat fordítsd el tőlem, Uram. A kívánságokat távolítsd el tőlem és ne adj át engem, Uram, tiszteletlen és esztelen léleknek.«

2. §. Ezzel a könyörgéssel éltek a régi királyok. Te is használd ugyanezt, hogy Isten összes bűneid eltörlésére méltasson, hogy mindenki leglegyőzhetetlenebb királynak nevezzen.

3. §. Imádkozz is, hogy henyeséget és restséget távoztassa tőled és adjon neked minden erényben támogatást, hogy azzal látható és láthatatlan ellenségeidet legyőzzed, hogy biztonságban és ellenségeid minden támadásától menten, békességben fejezhesd be életed folyását minden alattvalóddal egyetemben.

TIZEDIK PARANC SOLAT.

A kegyességről és irgalmasságról és a többi erényekről.

Erényeik nagysága disziti a királyok koronáját. Ez a parancsolatok között a tizedik.

1. §. Mert az erények ura maga a királyok királya. Miként tehát az ő mennyei seregének teljessége tiz karból áll, akként a te életed forgásának is tiz parancsolata legyen.

2. §. Legyen a király kegyes, irgalmas és a többi erényekkel megtelt és ékes. A kegyetlenséggel és gonosszággal fertőzött király hiába követeli magának a király nevet: zsarnoknak kell mondani.

3. §. Ezért, édes fiam, szívem gyönyörűsége, a jövő sarjadékok reménye, kérlek, parancsolom, hogy mindenkor és mindenben kegyességgel eltelve, ne csak szüleid és rokonaid, vagy fejedelmek, vezérek, gazdagok, szomszédok és honfiak iránt légy jóindulatu, hanem a külföldiek és mindenki iránt is, aki csak hozzád fordul. Mert a kegyesség műve visz a legfőbb boldogságra.

4. §. Légy irgalmas minden erőszakot szenvedőhöz, mindig szívedben hordozva az Ur ez intését: »Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.«

5. §. Türelmes légy mindenkihez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem a hatalomnélküliekhez is.

6. §. Légy erős, hogy a jó szerencse szerfölött föl ne emeljen, de a balszerencse se tiporjon le.

7. §. Légy alázatos is, hogy az Ur téged felmagasztaljon, úgy itt, mint a jövőendő életben.

8. §. Légy mértékletes és módfelett senkit se büntess, vagy kárhoztass.

9. §. Légy szelid, hogy az igazságnak soha ellen ne szegülj.

10. §. Légy tisztességes, hogy soha senkit szándékosan meg ne alázz.

11. §. Légy szemérmes, hogy a bujaság minden mocskát, mint a halál gyötrelmét, elkerüld.

12. §. Mindezek, amiket föntebb érintettem, alkotják a királyi koronát. Náluk nélkül sem a földön nem uralkodhat senki, sem az örök királysághoz el nem juthat.

* * *

Bizony, ezek a gondolatok, amelyek sosem voltak időszerűbbek, mint ma, helyet kellene, hogy foglaljanak minden szülői értekezleten s megfelelő formában — legálább az idén — minden osztályban is! Ezek az intelmek nemcsak Szent István király fiának, hanem minden idők magyarjának szólnak. Ez a mi drága örökségünk, amelyek betartása nélkül nem valósulhat meg soha Szent István országa!

kiváló képviselője Fr. W. Foerster Religion und Charakterbildung (Vallás és jellemnevelés) címmel vaskos kötetet írt. Azt a bizonyíték-sorozatot, melyet a tudós itt fölvonultat, döbbenetesen egészítik ki a társaikat halálra ítéelő orosz iskolás-gyermekek azóta napfényre került gazdaságai. És ezen nem is lehet nagyon csodálkozni, bármennyire megdöbbentő is. Ha annak az országnak szülöttei, amely maga válogatott kínzások közt s kegyetlenséggel irtotta ki eddigi uralkodó-családját, a felsőbb tekintélyen esett tiszteletlenséget a maguk módján alkalmazzák, az csak következetesség azután az ifjuság részéről, amely manapság nagyobb mértékben radikális a valóságban, mint amennyire megalkuvók voltak apáik elméletben és gyakorlatban.

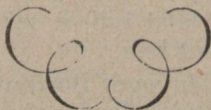
A különböző nevelési rendszerek legtöbbje még alapítóját sem élte tul. Futóhomok-alapra épülnek a sziklaszilárd krisztusi hit és erkölcs tan helyett.

A magyar nevelésügy terén is hatalmas nekilendülés volt észlelhető a világháború után a különböző munkáltató, munká-, cselekedtető-, cselekvés stb. iskolája címen, amelyeknek lényege mind abban merült ki, hogy az ismereteket hogyan s miként lehetne könnyebben átadni a tanulóknak, — de az ingataggá lett lélekkel — egyöntetűen egyik sem törődött többet, mint elődei. E tekintetben semmi különbség nem volt a nekigyürkőzések között, de amelyek abban egyet értettek, hogy minden régi nevelő-oktató-módszert „elavultnak” tekintettek.

Ha egy iskolában évtizedeken át azt tanította a laikus morál a kérdésre: „Van-e Isten?” — „Nem tudni...” volt rá a felelet, ott az erkölcs tan az emberek a maguk csapodár képére és hasonlatosságára építették föl és ez az erkölcs nemcsak egyéneknek, hanem egész nemzedékeket, sőt jóformán az egész nemzetet inficiálta. „Es stirbt da Mensch an seinen Göttern” — mondta helyesen Goethe. Abba a bálványimadásba, amelyre a „haladás” és egyéb ködös jelszavak alakjában nevelték országok és korok szülötteit, belepusztul előbb-utóbb az illető közösség. „Nincs más alap, mint amely vettetett: Krisztus” — mondja az apostol. Őhöz kell vezetnünk gyermekeinket szóbeli tanítással és állandó, következetes példaadással egyaránt.

Az igazi nevelés mindig Krisztus Urunkra tekint és Őhöz jár igyekszik vezetni.

(Dr. R. J.)

Közeleg az este...

Maradj velünk, Uram! Közeleg az este,
Mindig halványabb lesz az öreg nap teste.
Vagy nem is a napfény, csak a szemünk gyöngül,
A sok hamis fénytől, vagy tán a sok könnytől?
Már csak lassan pislog kis napnak világa...
Uram! Te vezess át a nagy éccakába.

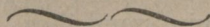
Maradj velünk, Uram! Lassan nem lesz társunk,
Aki támogassa fáradt vándorlásunk.
Magunkra maradtunk, mint a megszedett fa,
Csak a száraz levél zörren meg alatta,
Ha néha valaki odajön alája...
Uram! az agg vándort Te ne hagyd magára.

Maradj velünk, Uram! Utunk mind sötétebb,
S letűnt éveinkből a fájó emlékek
Mint ijesztő rémek röpködnek körülünk,
Sok maró üröm lett, aminek örültünk
S oly kevés, mit kincsül magunkkal vihetünk...
Uram! bátorítva Te maradj mellettünk.

Maradj velünk, Uram! meredek a pálya,
Utunk annyi szikla s kemény rög elállja;
S amint feljebb érünk években, napokban,
Lépésünk úgy gyengül, térdünk meg-megroggyan.
Mindig közelebb jön az a végső óra...
Uram! Te segíts föl a nagy választóra.

A nagy választóra, ahol öreg szolgád
Befejezi végre minden földi dolgát;
S csak a Te igéd lesz, amin gerjedezhet...
Ahol majd lerakja a nehéz keresztet.
Akkor majd a végső, döntő küszködésben
Maradj velünk, Uram, a kenyérszegésben...

B.

A finnugor népcsalád Megemlékezésül a rokon népekre

A legújabb tudományos kutatások mintegy két és fél, illetve háromezer esztendőre teszik azt az időt, amelynek előtte együtt élt még a finnugor ősnép a Kama, Oka és Bjelaja folyók közt a Közép-Volgától az Ural-hegységig terjedő őshazában. Azóta az a néptöredék, amelyből évszázados alakulás és hosszas vándorlás után a magyarság fejlődött ki, az őshazától délnyugatra alapított tartós államalakulatot, míg a finnek és észtek, akik őshazabeli nyelvi és faji sajátságukat tisztábban megőrizték, Európa északkeletén állapodtak meg.

Csodálatos közös sors jutott Európában a finnugor népeknek. Fajunk jövődjé kilátásai szempontjából talán nem érdektelen, ha meggondoljuk, hogy a IX. század elején európai Oroszország területét jórészt finnugor népek lakták. Hová lettek mindezek a népek, mikor tűntek el? Szétzavarta őket a tatárdulás, felszívta őket a szláv áradat. A fajilag és szellemileg kiválóbb finnugor népeket (liveket, kurokat stb.), akik vitézül állandóan harcban állottak, kiszorította a fajilag és szellemileg jelentéktlenebb, — de számbelileg szapora szlávság. A történelem ugyanazt a nagyfeladatot róta a finnekre és észtekre északon, mint a magyarságra Közép-Európában: évszázadokon át védőbástyái voltak az európai latin-germán civilizációnak Ázsiával szemben.

Szolnok koszorus költőjének, Verseghy Ferenc nyelvész és tanárnak tulajdonítjuk az elsőséget, aki a finn és magyar nyelv rokonságának megállapítása céljából együttműködést keresett a finn tudományos világgal. Ez elhatározásra az készítette Verseghyt, hogy előtte néhány évvel kezdték meg a magyarországi eredetű Dobrowsky József és Sajnovics János munkájukat, kik közül az első egy 1796-ban megjelent munkájában rámutatott Porthan Henrik Gábor, tukui egyetemi tanár kutatására, melyet a finnugor nyelvek rokonságának kimutatása érdekében végzett; Sajnovics pedig 1770-ben Koppenhágában és még ugyanazon évben bővebben hazánkban is megjelent Demonstrációjában a magyartól legtávolabb eső finnföldi lapp járásnak a magyarral való rokonságát akarta bizonyítani. Porthan 1779-ben Göttingában tartózkodván, ottani magyar diákoktól kezdte tanulni nyelvünket, mellyel Finnországban aztán tovább foglalkozott. Verseghy pedig a Martinovics-féle összeküvésben való részvétele miatt csak kilenc év múlva, szabaddulása után foghatott újra munkához.

A magyar ősrökonságnak és az őshazának kutatása századok elvesző kódébe nyulik vissza. A magyarság sokáig mint

„testvértelen ága nemének“, kutató tekintetét már ősidők óta Kelet felé fordította. Az „Ázsiában“ maradt testvérek föl kutatásának merész gondolata hajtotta már a XIII. században messze Keletre a domonkosrendi Julianust és társait, aki 1236-ban elérte a mordvinok országát s a Káma folyó partján, Kazán városától keletre, a „Hungaria Magna“-ban élő magyarokat. Ő volt az, aki 1237 december 27-én Dzsingiszkán tatárjainak előnyomulásáról első hirt hozott IV. Béla királynak.

Mátyás király azzal a gondolattal foglalkozott, hogy a testvérnépeket Magyarországra kellene telepíteni. Történészei, Bonfini és Thuróczi, utján tudomást szerzett II. Pius pápa „Cosmographia“ című nagy munkájáról, amelyben leírja, hogy egy veronai kereskedő az Ural-hegység tövében, a Don folyó (helyesen a Kama) partján vad, pogány népeket talált, akiknek nyelve a pannoniai magyarokéhoz hasonlított. E népek a velünk legközelebbi rokonságban lévő vogulok és osztjákok voltak.

A múlt század végéig a hagyományok a hunok utódainak, vagyis török eredetű népfajnak tartották a magyarságot, amely felfogást Vámbéry Árminnak nagyszabású kutatásai csak megerősítették. Az 1880 után kitört ugor-török nyelvháboruban azonban lassanként győzedelmesen hódított tért a finnugor iskola, amelynek elsősorban Hunfalvy Pál és Budenz József voltak uttörői. Hunfalvy Észtországban és Finnországban járt és már első tanulmányában sürgette a vezető szerep elfoglalását a nyelvrokonság kérdésében. Ezt azonban hamarosan a finnek ragadták magukhoz egy időre. Nálunk Hunfalvyéknak a legnehezebb ellenféllel: a közvéleménnyel és az előítélettel kellett megküzdeniök. Gyarmati Sámuel és Révai Miklós tanításai, melyek a finn-magyar nyelvrokonságra mutattak, még süket fülekre találtak. Csaknem egy század telt el, amíg a magyarság megtudott barátkozni az eleinte oly ellenszenves gondolattal, hogy a „halszagu rokonoktól“ származtatják s hogy „holmi barbár és megvetett népekkel rokonítják“, amiben a magyarság megcsúfolását látták.

Hunfalvy és Budenz fellépése Reguly Antal nagyértékű hagyatékának kiadásával és eredményeinek értékesítésével eldöntötte a magyar nyelv eredetének sokat vitatott kérdését, hogy azután Szinnyi József térítse meg teljesen a magyar közvéleményt az ügy számára. E nyelvészek együttes munkálkodásának köszönhetjük a finnugor népek rokonságának megállapítását és a köztudatba való átvitelét.

A cári uralom idején még az utazás nehézségei és bürokratizmus kellemetlenségei tartották vissza tudósainkat a rokonnépek felkeresésétől. Manapság azonban, mikor a finnugor fajnak legműveltebb képviselői, a finnek és észtek, szabad hazában fogadhatják testvéreiket, a magyar tudósoknak egész raja látogatott el Északra és ugyanezt mondhatjuk fordítva is.

A mi finnugor népcsaládunkra különleges sorsot mért a Gondviselés. Népeink nemcsak szellemileg, hanem politikailag is jelentékeny eredményeket értek el. Népeink nemhogy kétségen kívül európai eredetűek de évszázadokon át védőbástyái voltak Európának Ázsiával szemben. Így a finnek és észtek Északon, mi magyarok Közép-Európában. A finn hakkapäliták még a harmincéves háboruban is dicső szerepet játszottak. Épp úgy az észtek, akik a XIII. században a hódító németekkel, lettekkel és más benyomulókkal vívtak véres harcokat, miközben harcmódoruk igen hasonló volt a honfoglaláskori magyarságéhoz. És végül mi, magyarok, akik valaha Európát rettegésben tartottuk, akikre azt a fonák csapást mérte a sors, hogy két rokon néppel, a tatárral és törökkel kellett élet-halálharcunkat megvívni, de akik mostani hazánkban nyomban beilleszkedtünk a keresztény nyugati kulturába, s ennek köszönhetjük, hogy országunk nem osztozott a gótok, hunok vagy avarok birodalmának sorsában.

Ma már valóban csak a nyelvtudomány és segédtudományainak szövétnekével lehet bevilágítani a mult távol homályába. A közös ősrépből, melynek hazája a Káma, Oka és Bjelaja közt a Közép-Volgtától az Ural hegységig terjedt és amelynek köréből két és fél, három évezreddel ezelőtt kiváltunk és részben délnyugatra, részben Észak tájaira vándoroltunk, anthropológiailag bajos a közös vonásokra rámutatnunk. Hiszen valamennyien új hatások alá kerültünk új hazánkban. A finnekre a svéd uralom gyakorolt befolyást, az észtek dán, német, majd svéd és lengyel behatás alá kerültek. Az orosz uralom alá vetés óta pedig közös törekvésünk volt a hatalmas oroszosító törekvésekkel szembeni küzdelem, ami azonban a finneknél, akik hallani sem akartak az orosz nyelvi és művelődési befolyásról, sokkal erélyesebb volt, mint az észteknél, akik nemcsak nyelvileg, de a kultúra, valamint az életmód és a keveredés útján is nem tudták mentesíteni magukat a szláv behatástól. De nekünk, magyaroknak a kulturfelforrást is tömörked sulyos akadály gátolta. Az örökös török-tatár háborúk, a szláv és germán népek elleni küzdelem, a másfélszázados török járom, majd az osztrák beolvasztási törekvések, a nemzetiségi kérdésnek egyre fenyegetőbb méretei, külpolitikai helyzetünk fonák alakulása, melyben mint a nagyhatalmak ütközője, felmorzsolódtunk és a világháború befejezése után, bár annak előidézésében semmi részünk nem volt, területünk kétharmadának és lakosságunk több mint felének (köztük negyedfél millió szímagyarnak) elszakításával büntettek.

Bizonyos, hogy az egyedülvalóságnak érzete, mely a magyarságot elfogta, amióta ezeréves állami keretünk szétroncsolva, magunk pedig ellenséges népek koszorújától vagyunk körülvéve, sokban hozzájárult, hogy felvegyük az évezredekkel

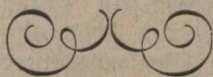
megszakított kapcsolatot a testvérnépekkel.

A finnugor államok közti összeköttetés természetesen csak szellemi lehet. Finnországot és Észtországot legalább csak tenger választja el egymástól, ami összekötő is lehet. Magyarországtól azonban a szláv népek tengere választja el őket. Politikailag is összekovácsolta előbbi két északi államot az érdekközösség, amennyiben tagjai a szegélyállamok övének, mely a szovjettörekvéseknek kíván gátat emelni. Magyarország azonban e kérdésben legfeljebb csak annyiban érdekelt, amennyiben a bolsevizmus és a pánszlávizmus ellen való küzdelmet jelentik. Megemlékezünk végre azokról a szovjetbe ékelt és műveltségi szempontból még igen hátramaradt kis finnugor népekről, amelyek közül a karjalaiak a tanácsköztársaságon belül szabadállamot, a cseremiszek, votjákok és zürjének pedig u. u. autonóm területeket alkotnak. A több, mint egy milliót számláló, de elszórtan élő mordvinoknak nincs önkormányzatuk.

A finnugor államok közötti vonatkozások így csak a nyelvi, faji és kulturális kapcsolatokra vonatkozhatnak. Ámde az utóbbi évtizedek története bebizonyította, hogy hasonló körülmények között erős politikai erőkké fejlődhetnek. (Oroszország és Szerbia!) Vagy nem bámulatos, hogy a szláv faji öntudat, a tudósok konstrukciójából kiindulva, mennyire a legszélesebb néprétegek politikai hitvallásává alakult, sőt a pánszlávizmus a világtörténésnek olyan mozgó erejévé vált, melyet ma hajlandók vagyunk a világháború egyik előidéző tényezőjének tekinteni.

Az bizonyos, hogy az idegen népektől felállított évszázados mesterséges falak ledőltek s a testvérnépek egymásratalálásának és egy beláthatatlan jövőjű finnugor kulturának hajnalhasadásán állunk.

(Cs. I.)

1849 október 6

Trianon után a legszomorubb napja történelmünknek. A magyar naptárnak azóta vissza-visszatérő szomorú emlékeztetője. Mintha azt akarná eszünkbe juttatni: vértanú nép vagyunk, viselni kell sorsunkat! Az ezeréves magyar történelem a vértanúságok láncolata. Ezért nevezik egyesek vértanú-nemzetnek a magyart.

Csodálatos egy nép a magyar!

Alighogy birtokába vette »Attila örökségét«, a Közép-Duna medencét, megkezdte a vértanúságok sorozatát. Az innementi csatától Merseburg és Augsburgon át Mohi, Mohács temetőin keresztül, Nagymajtény s Világos síkján egyaránt elbukott a nemzet.

De ontotta bőven a vértanú-nagyságokat is.

A Hunyady Lászlók, a Losonczy Istvánok, Szondy Györgyök, Zrínyi Miklósok, Zrínyi Péterek, Frangepánok, Nádasdyak, a negyvennyolcas szabadságharc egész csokorra való hőse-vértanúja, Tisza Istvánok nemzete a magyar.

Elmondhatjuk: egy nemzet sem fizetett meg jobban, több vértanúsággal azért a földért, amelyet birtokol.

S hol vannak a névtelen hősök és vértanúk? Akik idegen érdekek miatt estek áldozatul idegen harcterek porában? Hosszu, hosszú sora a magyar hősöknek, akik e napon mind felsorakoznak elénk véres homlokukkal, átlőtt szívükkel tesznek bizonyosságot tengernyi ártatlanul ömlött vérünkről.

Magunkra rántjuk a tatárok »xerxesi hadát«, magunkra zuditjuk a Habsburgok világuralmát megtörni induló török hadat, vállaljuk századokon át idegen érdekeknek, céloknak minden erőszakos ostromát, hogy végre áldozatul essen »annyi balszerencse s oly sok viészály után« is fennmaradt szentistváni államiságunk integritása.

De a vértanúk vére mindig új erőt adott a nemzetnek. Új erőt és dacos akarást, amely megszázszorozta a kitartást, hihetetlen mértékre fokozta fel az elszántságot, rendíthetetlenné tette e földön megmaradásunkat!

Azért fáj annyira, ha elveszítjük egy-egyidőre vérrel szentelt és vérözönnel áztatott hazánk földjét.

Azért tépi leirhatatlan kin a magyar lelkeket az ötfelé szakított szentistváni Magyarország után.

A Kárpátok koszoruján belül nincs egy talpalattnyi rög, amelyet magyar vér, magyar veríték, magyar könny ne váltott volna meg magyarnak!

Ennél nagyobb árat nem tud fizetni honáért senki a világnak!

Ezért sir utána a testnek a letépett tag: Észak, Kelet, Dél és Nyugat...

Ezért szökik könny a magyar szemekbe, ha a régi magyar földön járva határkőre döbbenünk itt is, ott is, melyet csak a gonoszság vaksága verhetett ide: e vértanu nemzet testének közepére!

Ezért fátyolosodik el a magyar dal, ha odaér...
»Megbűnhődte már e nép a multat s jövődöt!«

De ezért szorul ökölbe minden ököl, ezért dobban a torkunkba szívünk, ezért mondjuk halálraszánt akarással: ...hazádnak *rendületlenül* légy hive...

Egy vértanu-nemzet végeláthatatlan vértanusora jogán kiáltunk oda a népek hazájának: a nagy világnak —
»*az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért s keservben annyi hű kebel szakadt meg a honért!*«

Egy sokat szenvedett, sok kálváriát megjárt, annyi-szor keresztre feszített nemzet ezeréves küzdelme jogán harsogjuk szét a népek fülébe: — »*az nem lehet, hogy ész, erő s oly szent akarat hiába sorvadozzanak egy átoksúl alatt!*«

A történelem legszerencsétlenebb, de legvitézebb, legönfeláldozóbb és leghivebb nemzete várja, hiszi, hiszi *rendületlenül*, hogy ...»*még jöni kell, még jöni fog egy jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán!*«

Hisszük rendületlenül!

S a vértanuk szomorú októberi napján is márciust várunk, hiszünk, mert:

»Késmárk felől már friss szelek sikongnak,
Bár Erdély földje most is gyászban él,
De ereje kél a tört sóhajoknak...
A rab-magyar még most is él s remél!
Koncert esengő napoknak már vége,
Új harcterekre ragad az idő...
Valóvá szépül szívünk tört reménye,
A gyöngé törzsnek terebélye nő...«

(—)

Október 6

Arad fáinak könnyei hullnak,
— Sárguló levél halkán pereg. —
Szomorú szívvél, bánattal telve
Járnak ma ott az emberek.

Hiába villan sebütő fegyver,
Hiába les börtön ajtaja,
Hiába vigyáz százszemű ellen:
Arad gyásznapiját gyászolja ma...

Szellőben, — hallga, — valami hallik,
— Bánatos szemben friss könny ragyog... —
Valami szent biztató remény:
Veletek vagyunk, testvér magyarok!...

Kiknek a hangja szólal a szélben?
Meksugja nekünk vérző Arad:
Tizenháromnak dicső emléke...!
...Örök időkre onnan fakad!...

Kenessy Béla.

Vértanuk álmodnak

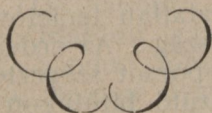
Tizenhárman voltak? Nem. Nem. Sokkal többen!
Vértanuk álmodnak itten minden rögben.
Kialvó csillagban, elhulló virágban,
Sok ezeren voltak, nemcsak tizenhárman.
Mert úgy volt rendelve már sok idő óta:
Minden magyar lángnak eltiprás a sorsa.
Ha egy csillagunknak merészebb volt fénye,
Elrabolták tőlünk, s rátüzték az égre.
Mennyi vesztett remény, mennyi halott álom!
Bitófa Aradon, hóhérbárd Ujváron.
Minden magyar vágnak halál volt az ára,
Nincs még egy nemzetnek ennyi Golgotája.
De bitófák tövén a láng újra éledt,
Mert árnyék a halál, de örök az élet.
Zsarnokok hatalmát az idő megőrli,
De eszmét nem lehet halállal letörni!

Tudjátok, kik voltak? Lángcsóvák az éjbe,
Eltiportak egyet? Száz gyúlt ki helyébe!
Most fölöttünk égnek. Sok ezernyi csillag, —
Arról álmodoznak, hogy egyszer megvirrad.

*Hogy a magyarnak is jobbra fordul sorsa,
Magyar szivverésért nem jár már bitófa.
Babért kap a derék és nem hóhérbárdot,
Szabad lesz álmodni végre — magyar álmot!*

*Ragyog az emlékük, mint a csillag este.
És mi hajtott féjjel nyomukat keresve,
Mikor a zaj elhal, mikor lelkünk szól csak,
Megköszönjük nekik, hogy mieink voltak.
Tizenhárman voltak? Nem. Nem. Sokkal többen.
Vértanuk álmodnak itten minden rögben,
Kialvó csillagban, elhulló virágban,
Sok ezeren voltak, nemcsak tizenhárman.*

Molnár Endre.

Ünnepi beszéd

Kis Magyar Testvéreim!

Láttátok a határt? A pipacsos, buzavirágos kacagó szép határt, a nyári mezőt mintha kicserélték volna, ott haldoklik sárgán, busan. Hűvös szél kergeti róla a kari-kázó kórót... Nyirkos köd üli meg komorrá dermedt reggelét. Elnémult madárdala is. A fecskék, gólyák, énekes madaraink is bucsut vettek már tőlünk, helyettük a sikitó északi szél fütyöl kisérteties nótaszót... Haldoklik a határ. A kegyetlen ősz fojtogatja... amely egy hideg szeptembervégi éjjel szökött be hozzánk...

Ősz... Magyar sors! Olyan egy-testvérek! Gyász a ruhájuk, kemény, kegyetlen a sorsuk. Még hallok a mezők mulatozó madarait, még látom a kedves kis színes virágokat... fülemben még itt van az örömujjongó március, Petőfi riadója, Kossuth indulója... s ha felnyitom a szemem: — a mezőn már csak a vihartól megtépett fákat, a diszétől, virágától megfosztott határt, a nyári verőfény helyett a hetes esőktől ázó földeket látok... ha felnyitom a szemem... vért látok, sokat, bitófákat, igazságukért bujdosó árva magyarokat s egy sebektől vérző, vonagló Magyarországot látok.

Itt az ősz... Itt van október... a vértanuk hónapja. A magyar vértanuké, akik olyan sokan vannak, akik ott áldozták fel drága életüket Eperjes, Pozsony piacán, Bu-

dán, a Vérmezőn, Bécsujhelyen, Kassán, Aradon... az »Akasztófák mezején«... a világháború istenítéletében a szélrózsa minden irányában... Vértanukban nincsen gazdagabb ország minálunk...

Büszke, uri faj a magyar, aki kemény ököllel, dacos fővel gyürkőzik neki a félvilágnak, hihetetlen vitézségével megvívja a lehetetlent is, de ha elbukik mégis... nincs az a bárd, nincs az a golyó, az a bitófa, amely meg tudná hajlítani a derekát. Ezért olyan rengeteg a magyar vértanu.

Akkor is... ma nyolevankilenc esztendeje úgy halt meg az a Tizenhárom, hogy csodálkozva bámult rájuk a világ! Ősz volt akkor is... október... de korábban bucsuzott el tőlünk a dalosmadár, mert vértől piroslott a mező, mert fészke helyett üszköt talált hazatérő útján. Elfonynyadt, elszáradt akkor minden fűszál, minden fa, mintha csak egy nagy, végeláthatatlan temetővé vált volna a mi drága hazánk, Magyarország... Az erdei harkály kopogása úgy hangzott, mintha kopsorót szögeztek volna, vagy szekercék csattogtak a készülő bitófákon?

Hogyan is történt, mi történt azon az október hatodikán?

Szegény Magyarország béklyóban fetrengett... Kifosztották mindenéből, aztán koldussá tették... Világesuffját akartak belőle csinálni! De meghasadt a sötétre borult magyar égbolt s gyönyörű szivárvány ivelt át rajta. Előbb csak a »legnagyobb magyar«, Széchenyi István költögette a nemzetet s bontogatta a szárnyait, azután rákezdték nótáikat a költők is, élükön a szabadság csalogányával, Petőfiel, végre Kossuth Lajos zászlót bontott s ott ragyogott a magyar három szín az ég kékjén! Széchenyi felrázta az alélt nemzetet, Petőfi talpra állította s kiadta a jelszót: Előre! Kossuth kardot adott kezébe s Görgey ezt kiáltotta: Utánam!

A márciusi ifjak aztán szárnyat adtak neki, hogy még jobban haladhasson! És haladt is! Amerre ment, rózsák fakadtak nyomában; a szabadság illatos rózsái! Egyetlen hadsereg lett a nemzet! Riadóját a nagy Petőfi verte, zászlóját pedig Pöltenberg, Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Desseffy, Lahner György és Damjanich verhetetlen pirosipkásai vitték diadalról-diadalra! Damjanich híres fiai s Bem apó legendás székelyei előtt nem tudott megállni az ellenség! Ott vitték a zászlót győzelmesen Szolnoknál, Hatvannál, Tápióbicskénél, Isaszegnél, Vácnál, Nagysallónál a gyilkoló halállal szemben, a hazaszeretet, a szabadságszeretet dicsőséges oltárához. Ott lengették a visszafoglalt Budavárnak ormán, mert akkor tavasz volt... ragyogó május s magyar dicsőséggel telt meg a világ minden tája!

De jaj! A tavaszra mindig eljön a könnyörtelen ősz is.

A gyáva és szétvert osztrák kétségbeesésében segítségért könyörgött az oroszhoz... s a cár hazánkra szabadította 200.000 kiéhezett katonáját. Mi lett a vége?... Halottátok már. Világos... gulába rakott győzelmes fegyverek... porba hanyatlott diadalmas lobogók... megtömött zord börtönök, szerte bujdosó vitéz honvédek... akasztófa... A mindig visszatérő szomorú magyar sors...

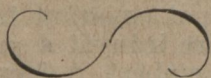
Mire eljött az ősz, október, már faragták a bitófákat, már ott lépdelt az a rettenthetetlen tizenhárom a Halál elé... Aztán egy sortűz... s négy már visszaadta lelkét Teremtőjének... Majd megindult a világ leggyászosabb menete: kilenc hős magyar honvédvezér indult a bitófák alá... Behunyom a szemem, hogy ne lássam ezt a rettentés menetet, ezt a felháborító gáztettet... Hát hősöknek akasztófa a jutalmuk?!... De hallom... még így is hallom Leiningen bucsuszavait: »Odafönn igazságosabban ítélnék felettünk...« Most Nagy Sándor tábornok mennydörgő hangja szól: »Ma nekem, holnap neked!«... és most, ki volt az, aki odakiáltotta a gyilkosok arcába: »Éljen a haza!«... Tudom... tudom már... Damjanich volt, a csaták félistene...

Felnyitom a szemem... ott áll a kilenc bitófa, az új magyar Golgota... s kilenc bátor, okos, lelkes, szép szempárból tekint felém a múlt... ennek a szegény, sokat szenvedett Hazának multja...

Azóta, hej, nagyon megsaporodott a magyar vértanuk légiója! Vértanuk vére hullott Északon, Keleten, Délen, mindenhol, az elszakított magyar végeken! Ma újra rab lett a magyar saját hazájában... S ilyenkor, ősszel, ha eljön az október, s eszünkbe jutnak dicső emlékü vértanuinak, lehetetlen, hogy eszünkbe ne jussanak magyar testvéreink, akik ma is vértanuéletet élnek, mert tilos nekik a magyar szó, a magyar dal, a magyar imádság! Mert nem szabad magyarul beszélni a királykoronázó Pozsonyban, a nagy fejedelem porait őrző Kassán, Szent László városában, Nagyváradon, Mátyás kincses Kolozsváran, a nagy Tizenhárom vértanuhalálának helyén: Aradon!

Ősz van... Odakint haldoklik a határ, kopár legelőkön zörög a kóró, fázik a haraszt... s ott, valahol a Maros mellett... az ujaradi sikon most kettőzött őrség vigyáz az Akasztófák mezejére...

Kis magyar testvéreim! Meddig tűrjük ezt?!

Az iskola a légoltalom szolgálatában

A nemzetvédelmi szempontból olyan fontos légoltalmi ismereteket az egész lakosságnak el kell sajátítania a saját jól felfogott érdekében. A közép- és középfoku iskolákban már 1936-ban elrendeltetett a légoltalom nevelése, most bevonult a népiskolai s a vele kapcsolatos többi népoktatási intézményekbe is.

A népiskolai légoltalmi nevelést a kiadott Vezérfonál van hivatva irányítani, amelyet minden iskola megkapott. Szükségesnek látszik ezért, hogy a népiskolák légoltalmi neveléséhez kiadott Vezérfonállal e helyen is foglalkozunk.

A Vezérfonál szerint *a népiskolai légoltalmi nevelés célja*: a védekezés módjának gyakorlásával történő elsajátítása, továbbá a tudatos védekezéshez szükséges és a tanulók szellemi fejlettségéhez mért tárgyi ismeretek megtanítása. E célt a népiskola természetesen csak akkor érheti el, ha eddigi tanítási anyagát és nevelő tevékenységét minden vonatkozásban átszövi a légoltalom fontosságára vonatkozó ismeretekkel s nem mint az új idők követelte új ismerettöbbletet tekinti, amit a tanulóknak át kell adnia.

Meg kell értetni a tanulókkal, hogy a háború még mindig nem a múlté, s mint ezeréves multunkban annyiszor volt rá szükségünk önvédelmünk, mások hatalmaskodása vagy terjeszkedési vágyának visszaszorítása szempontjából, ma sem lehetünk meg nélküle s a Trianonban bennünket ért igazságtalanságot is jórészen csak magunk, a magunk erejével tudjuk igazsággá változtatni!

A jövő háborúja azonban nemcsak az egymással szemben álló katonaság küzdelme lesz, mint volt a múltban, kiterjed hatása a városok, falvak népére is kivétel nélkül. E háborúra tehát nemcsak a harcoló katonákat, hanem a mögöttes országrész egész lakosságát, nőket, gyermekeket, öregeket is elő kell készíteni, ki kell oktatni.

A jövő háborúját nemcsak a szárazföldön és vizen vívják meg, hanem a levegőben is, ez utóbbi harcnak legfőbb eszköze pedig a repülőgép, amely félelmesebb minden eddig ismert harciesszernél. Félelmissé teszi első sorban nagy sebessége: egyetlen óra alatt csonka hazánk bármely városa elérhető a határról! De félelmissé teszik egyéb tulajdonságai is: hirtelen felemelkedhet, mire észrevesszük, már fejünk fölött van, eltűnik szemünk elől a felhők közé, éjjel s nappal egyaránt támadhat, nincs pályához, uthoz kötve, ezért irányát s magasságát könnyen megváltoztathatja, több embert, s igen sok pusztító esz-

közt — ágyut, gépfegyvert, bombát — vihet magával, mivel teherbírása 2—3 tonna is lehet.

E veszedelmes fegyvernem hatásának elhárítása első sorban a katonai repülőgépek feladata. Mig azonban a körülöttünk lévő államok egyre-másra készítik új harci repülőgépeiket, nekünk a trianoni békében szigorúan eltiltották ilyenek alkalmazását s használatát. De egy ellenséges repülőtémadást még a jól felszerelt s harci repülőgépekkel bőven ellátott hatalmak seregei sem tudnak mindig sikeresen elhárítani, legföljebb könnyű és gyors vadászipülőgépek segítségével, légháritó ágyúikkal akadályozni tudják az ellenség támadásának sikerét s visszatérésre kényszerítik őket.

Ezért fontos a magyar polgári lakosság alapos és lelkiismeretes légoltalmi kiképzése, amire törvény is kötelez mindnyájunkat. (»1935:XII. tc.: minden tizennegyedik életévét betöltött magyar állampolgár hatvanadik életévének betöltéséig — nemre való tekintet nélkül — a légitámadás elleni védekezésben, alkalmasságának megfelelő személyes szolgálat teljesítésére és e végett a kiképzésben és gyakorlatokon való részvételre lehet kötelezni.«)

Nagyon helyesen intézkedik a törvény, mert ha okosan védekezünk, nem vesz erőt rajtunk semmiféle légi támadás. Hogy azonban okosan védekezhessünk, ismernünk kell a fenyegető veszedelmet.

Mivel az ellenség leggyorsabb harcieszköze a repülőgép, természetesen ezt használja először a polgári lakosság megfélemlítésére s a harcoló katonaság erejének megbénítására. Ebben elsőrendű szerepe van a bombázó repülőgépeknek, amelyek pillanatok alatt megjelenve, látnokokba boríthatnak városokat és falvakat, borzalmas pánikot idézve elő a védtelen és szervezetlen lakosságban.

A gyujtogatással az ellenségnek az a célja, hogy a nagyobb városok és általában a sűrűn lakott helyek épületeit — gyárakat, hivatalokat, laktanyákat, pályaudvarokat, víztornyokat, villany- és gázgyárakat, hidakat, raktárakat, közművek telepeit, stb. —, vagy nagyobb majorságok, érő gabonát ringató gabonaföldek értékeit tömegtüzzel árássa el s ha lehetséges, elpusztítsa, mert ezzel megtöri a polgári lakosság ellenállását. Ha pedig a támadással sikerült az ellenségnek akár anyagi, akár erkölcsi célt elérnie, vagy megközelíteni, úgy a gyujtóbombák hatásukban tulszárnyalják a gázbombákat is.

A gyujtóbombák általában kétfélék: vannak nagyobbak (1—5 kg), ezeket nagyobb célok (gyárak, erőműtelepek, lőszer- és egyéb raktárak, stb.) ellen használják, míg a kisebbeket (0.2—1 kg) általában nem védett célok

(házak, majorságok, érett gabonaföldek, szérüskertek, stb.) felgyújtására használják.

Ugyanilyen veszedelmes a gázzal töltött, ugynevezett gázbomba is, amely alakra ugyanolyan, mint a robbanóbomba, jellemzője azonban az, hogy nem hatol mélyen a földbe. Gázt azonban többféleképpen alkalmazhat az ellenség bizonyos terület elárasztására. Így a gázbombák vetésén kívül alacsonyán szálló repülőgépről való permetezéssel is.

A gázbombák s általában mindenféle gáztámadás ellen legbiztosabb védőszer a gázálarc s a gázbiztos óvóhely.

A népiskolák számára kiadott Vezérfonálnak az a célja, hogy az iskolai légvédelmi eljárás anyagát és begyakorlásának módját megszabja. Ezért az I. és II. osztályban a légvédelmi utalásokat a beszéd- és értelemgyakorlat körébe utalja, ugyszintén a játékok körébe. A III. osztályban a háborúról, a repülőgépekről, azok felhasználhatóságáról, fajairól kell ismertetést nyújtani. A IV. osztály anyaga már áttér a légvédelem és légoltalom ismertetésére, a légvédelmi riadó, elsötétítés, tűzoltás ismertetésére és gyakorlására. Az V. osztályban a légítámadás eszközeit, célját, a riasztást és elsötétítést, a harc-gázok hatását veszi fel anyagnak. Előírja az egyéni gázvédelem eszközeinek ismertetését, óvóhely bemutatását, a harcgáz-sérülések esetén nyújtandó első segítség nyújtás ismertetését, míg a VI. osztályban a repülőbombák tüze-tesebb ismertetését, a harcgázok fajait, községek, falvak légoltalmának megszervezését, a gázálarc ismertetését és használatát, a segélynyújtási gyakorlatokat, s végül a hat évi anyag összefoglalását írja elő.

A légoltalmi oktatás mindig a tanév első harmadában történik, mégpedig a III. és IV. osztályban 6—6, az V. és VI. osztályban 8—8 órában, a testnevelési órák keretében összefüggő tárgyi egységként.

Igen hasznos a Vezérfonal tájékoztató része, amelyben részletes utmutatás van az egyes osztályok anyagának feldolgozására nézve. Külön felsorolja a Vezérfonal az egyes tanítási tárgyak keretében kapcsolható légoltalmi nevelés eseteit, kezdve az I. osztálytól végig, minden lehető tantárgynál. Foglalkozik végül a közös gyakorlatokkal (riasztás, légzés visszafartás, csökkentett légzés, gázálarc gyors és helyes felöltése, stb.).

A népiskolai légoltalmi kiképzés nagy hiányt pótol s közvetlenül s közvetve is jelentős hatása lesz lakossá-gunk légoltalmi kiképzésében. Közvetlenül azért, mert a tanulók már iskolabajárásuk első idejétől kezdve utmu-tatást nyernek ennek az új harcmodtnak mibenlétéről s az

ellene való hathatós védekezésről, de közvetett hatása is lesz, mégpedig az, hogy a gyermekek révén a szülők is bekapcsolódnak a légvédelmi munkába, s gyermekeiken át ismerik meg annak életbevágó fontosságát és szükségességét.

(W. L.)

A magyar nyelv védelmében!

A nyelv a műveltséggel fejlődik. Fejletlen népek nyelve is fejletlen, kezdetleges. (Megemlítjük, hogy a finnugor alapnyelv szavai is, de minden más alacsony fokon álló nép nyelvének szavai is eredetileg csak névszók voltak. A történet és állapotot kifejező igék és ragozások [igemódok, igeidők] későbbi fejlődés eredménye.) Művelt népnek a nyelve hosszú fejlődés eredménye. A nyelv ugyanis, mint az illető nyelvközösség egyik folyamatos lelki és testi életnyilvánulása, történeti jelenség, apáról fiúra, nemzedékről nemzedékre hagyományozódik, a nyelvközösség ajkán él, az étellel fejlődik és ebben a fejlődési folyamatban folytonosan változik. Csak a kihalt népek nyelve nem változik már.

Hogy mennyire megváltozik ennek a fejlődésnek folyamán a nyelv, azt szembeszökően igazolhatjuk a nyelv régebbi koraiból származó nyelvemlékekkel. Ez a változás évszázadok folyamán egészen a felismerhetetlenségig fokozódhat. (Például a legrégebbi (a XIII. szd. elejéről való) szöveges nyelvemlékünknek, a Halotti Beszédnek bevezető mondata: *Laltatuc feleym zumtuchel mic vogmuc isa pur et chomuv vogmuc* (=látjátok feleim szemetekkel, mik vagyunk, bizony por és hamu vagyunk). Mennyire megváltozott a szavak hangalakja! Pedig 700 év a nyelv életében nem is olyan hosszú idő.

Megváltozik idővel elsősorban a *szókincs*. Őseink kevés szóval érték be; ma már 150.000-nél többre becsülik nyelvünk szavainak számát. A változás során sok szó el-évül, kivesz (például *apol*=csókol; *fiol*=mostohafiu; *verő*=kalapács; *böngye*=a tőkén vagy fán felejtett gyümölcs; *ir*=gyökér, ma is *irmag*; *kaszab*=mészáros; ma is: kaszabol; *or*=tolvaj, ma is: orgazda, orgyilkos, orv, stb.).

Viszont a szavak elavulása, lassu kiveszése mellett

régi szavak felujítása és új szavaknak különösen képzéssel és összetétellel keletkezése is folyamatos jelensége a nyelv életének.

Ezek azonban nem veszedelmesek a nyelvre. Sokkal inkább azok az átvételek, különösen ha jó magyar szavakkal helyettesíthetjük azokat.

A jó nyelvérzék ösztönösen elfogadja a neki megfelelő változásokat és újszerűségeket; és ösztönösen küzd a bizonytalan, helytelen, erőszakolt és idegenszerű ellen, — sokszor sikerrel, de sokszor sikertelenül is. A szokás szentesítő ereje ugyanis a nyelvhasználatban annyira elhatalmasodott, hogy idővel polgárjogot biztosít olyan nyelvi jelenségeknek is, amelyeket a régebbi nyelvhasználat helytelenségnek, a nyelv szellemével összeférhetetlennek nyilvánított s amelyeket ilyeneknek érez az ép nyelvérzék ma is. Akárhány ilyen helytelenség már olyan erős gyökeret vert a nyelv talajában, hogy onnan többé ki nem téphető. A nyelvújítás több szabálytalan alkotását például százados nyelvhasználat törvényesítette: *távíral*, *távbeszélő*, *nyugdíj*, *gyufa*, *képviselet*, *számfejtés*, *kárpótolni*, *lettár*, *esernyő*, *állam*, *tömeg*, *egyenleg*, stb. mindmegannyi nyelvtény, amelyek bár szabálytalanok, nyelvünkben többé már ki nem írhatók. De ugyanígy találunk olyan nyelvtényeket is, amelyek bár hibásak, szabálytalanok, ma már általánosan használják őket, legjobb íróink műveiben is előfordulnak: *mindenszentek*, *háromkirályok napja*, *előszó*, *feltétel*, *befolyás*, *elsősorban*, *aláírás*, *házmester*, *polgármester*, *Uristen*, *háziur*, *előfizetés*, stb.

Ez esetben törekvésünk csupán az, hogy az ilyen nyelvtények analógia révén való további nyelvrontó hatását megakadályozzuk.

Kerüljük azonban — hacsak lehet — a német eredetű *-iroz* igeképzőt és használjuk a magyar *-ál* vagy *-z* képzőt, ha már az idegen igéket nem mellőzhetjük! Mondjuk tehát: *aszfaltoz* (aszfaltíroz), *betonoz* (betoníroz), *(be)vagonoz* (bevagoníroz), *pasteuröz* (pasteurizál), *plombál* (plombíroz), *retusál* (retusíroz), *szekál* (szekíroz), *blamál* (blamíroz), stb.

Azonban nem kerülhetjük el az *-iroz* képzőt e szavakban: *masíroz*, *egzecíroz*, *hazardíroz*, *harikíroz*, *finanszíroz*, *szortíroz*, *lanszíroz*, *forszíroz*, *storníroz*, *paríroz*, de éppen így nem kerülhetjük el ma már az *-izál* igekötőt sem az ilyen szavakban: *stabilizál* (stabilizálás), *modernizál*, *monopolizál*, *improvizál*, *kritizál*, *politizál*, stb.

Legjobb azonban, ha e szavakat egyáltalában elkerüljük s ha van, megfelelő magyar szót használjunk helyettük.

Igen sok olyan németes összetétel terjedt el az utóbbi időben, amelyek előtagjának helyébe melléknévi jelző kívánkozik, főként ha hovatartozást, származást akarunk kifejezni. Például tőzsdejáték = *tőzsdei játék*, tőzsdealkusz = *tőzsdei alkusz*, tőzsdeidő = *tőzsdei idő*, szőlőkosár = *szőlőkosár*, almarétes = *almásrétes*, hüvelybab = *hüvelyes bab*, iskolaév = *iskolai év*, iskolapélda = *iskolai példa*, pénzszekevény = *pénzes szekevény*, pénztárca = *pénzes tárca*, urlovas = *uri lovas*, urvezető = *uri vezető*, borfiu = *borosfiu*, italos, aranyifjuság = *aranyos ifjuság*, légvédelem = *légi védelem*, divatszó = *divatos szó*, divatszín = *divatos szín*, (ugyanígy = *divatkirály*, *divathölgy*, *divatbarát*, stb.), szokványbuza = *szokványos buza*, stb.

Ilyen kerülendő németes összetétel még koronatanu = *főtanu*, vérfürdő = *öldöklés*, hússzék = *mészárosüzlet*, könyvvezetés = *könyvelés*, könyvvitel, szívjóság = *jószívűség*, jólelkűség, lakáshivatal = *lakásügyi hivatal*, kebelbarát = *testi-lelki jóbarát*, jogalap = *jogi alap*, babkávé = *szemes kávé*, államépítészeti hivatal = *állami építészeti hivatal*, államkötvény = *állami kötvény*, államnyomda = *állami nyomda*, államvasut = *állami vasut*, vasutállomás = *vasuti állomás*, kamarazene = *kamarai zene*, iparcikk = *ipari cikk*, iparoktatás = *ipari oktatás*, ipartestület = *iparos testület*, iparkamara = *iparos kamara*, gyáripár = *gyári ipar*, falragasz = *fali hirdetés*, hadtörténelem = *hadi történelem*, házzsabály = *házi szabály*, manapság = *mai napság*, teaest = *teás est*, szénlapát = *szenes lapát*, hitelszövetkezet = *hitelező szövetkezet*, karszék = *karosszék*, végösszeg = *végző összeg* vagy *teljes összeg*, végeredmény = *végző eredmény*, énekkar = *énekeskar*, falkavadászat = *falkás vadászat*, tuloldal = *tulsó oldal*, stb.

Ujabbán tért hódítanak az ilyen németes összetételek: Jáva-kávé, Santos-kávé, Havanna-szivar, Jamaika-rum, ehelyett: *jávai kávé*, *santosi kávé*, *havannai szivar*, *jamaikai rum*, stb., mert ugyebár *tokaji bor* s nem Tokaj-bor, *gyulai kolbász*, *szegedi paprika*, *debreceni szalonna*, *svájci óra*, *alföldi buza*, de éppen ilyen rosszak ezek is: *Európa-bajnok* (ehelyett: *európai bajnok*, *Duna-híd* = *dunai híd*, *Balkán-háború* = *balkáni háború*, *kongónéger* = *kongói néger*, *Távolkelet* = *Távoli Kelet*, stb.

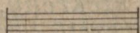
Németes összetételek ezek a nagyon elterjedt idegen szavak: perszonálunio, reálpolitika, szociálpolitika (ehelyett *társadalmi politika*), agrárállam = *földmivelő állam*, agrártársadalom = *földmives társadalom*, kriminálstatisztika = *bűnügyi statisztika*, thermálfürdő = *melegforrásu fürdő*, kulturpolitika = *művelődéspolitiká*.

Mindezen összetételeknek előtagja változatlan német átvétel, sült németesség. Ha már mindenáron az idegent

akarjuk erőltetni, akkor jelzős kifejezéssel kell élnünk, mert a magyar nyelvszokásnak ez felel meg, tehát: perszonális unio, reális politika, szociális politika, agrárius állam, kulturális politika, integrális számítás, termális fürdő, stb.

Komáromi Géza.

(Folytatjuk.)

Tanítások — vázlatok

Beszéd- és értelemgyakorlat

II. OSZTÁLY.

A Bodri, vagy a mi kutyánk

A természeti vonatkozású anyagot úgy dolgozzuk fel, hogy beszéd- és értelemgyakorlatnál a természetrajzi egyednek (jelelően a kutyának) inkább olyan tulajdonságait hangsúlyozzuk, amelyek az emberrel vannak vonatkozásban.

A beszéd- és értelemgyakorlat körében tehát a tárgyalatnak azokat a jellemző vonásait tanítjuk, amelyek az ember szempontjából fontosak.

Tanításunk tárgyának vázlata a következő lesz:

(A II. osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatnál előtérben áll a látottak fölött gondolkodó ember).

I. Előkészítés: a) Melyik állat az ember legkedvesebb barátja.

b) Az érdeklődés felkeltése: Az életmentő kutya c. elbeszélés elmondása; a tanulók tapasztalatainak elmondása.

c) Célkitűzés: Beszéljünk ma a Bodriról (a mi kutyánkról!)

II. Tárgyalás: a) A gyermekek meglévő ismereteinek felújítása.

Mit tudtok a kutyáról, gyermekek? Kinek milyen a kutyája?

b) A kutya alaki és jellemző tulajdonságai. Milyen kutyákat ismerünk? Milyen a hűséges kutya?

c) Hogyan viselkedik vele az ember? Miért nem szabad bántalmazni a kutyát? Megérdemli a szeretetünket?

III. Befejezés: Összefoglalás rajz és vázlatzavak alapján. Rajzoljuk le a mi Bodrinkat! Írjuk fel mellé, milyen jó tulajdonságai vannak!

b) Nevelő hatás kiváltása. (Állat-védelem).

- c) Begyakorlás. Rajzoljátok le ti is a kutyátokat! Vágjátok ki színes papírból! Ki tud dalt a kutyáról?

Kidolgozás.

I. Előkészítés: Melyik állat az ember legkedvesebb barátja?

a) Milyen állatokat látunk a ház körül? Nektek milyen állatok van otthon? Hogy nevezitek? Milyen a kutyátok? A tanulók elmondják tapasztalataikat a kutyáról. (Engedjük beszélni a tanulókat, hogy mindenki belekapcsolódjék a tanításba).

b) Az érdeklődés felkeltése: Az életmentő kutya c. elbeszélés elmondása. Elmondok most nektek, gyermekek egy történetet, ami valóban megtörtént a mi kutyánkkal. Volt nekünk egy hűséges, jó kutyánk, Hektor volt a neve. Ez a Hektor nagy volt, majdnem akkora, mint mi, gyermekek. Nagyon szeretett bennünket. Ha kint játszottunk az udvaron, csinálhattunk vele akármit, soha nem haragudott érte. Csak akkor haragudott nagyon, ha idegen gyermek vagy ember jött az udvarba. Akkor azonnal felugrott, ott hagyott bennünket és nem engedte be az idegent az udvarba addig, míg édesanyánk vagy édesapánk ki nem jött és be nem hívta az idegent. Egyszer, egy szép májusi napon, amikor már melegere járt az idő, kimentünk a község határába fürdeni. Volt ott egy kis patak, amely azonban májusban sokszor annyira megáradt, hogy még egy felnőtt embert is elnyelt volna a vize. Ahogy kifutottunk, barátainkkal a patakhoz, Hektor is velünk akart jönni mindenáron, mintha ott is vigyázni akart volna reánk. Mi azonban visszakergettük a hűséges kutyát:

— Eredj csak vissza, Hektor! Most mi messzire megyünk, neked a házat kell őrizni!

Hektor nagy busan megállt az utcaajtónál s szomorún nézett utánunk, ahogy megindultunk nagy jókedvvel a patak felé. Aztán nem is törődünk vele többé. Egy-kettőre kiértünk és levetkőztünk. Legelőször én vetettem le ruháimat, aztán belefutottam a patak vizébe. Bizony megborzongtam egy kicsit, mert a víz még hideg volt. A bátyám, aki szintén velünk jött, előbb akart átjutni a patak tulsó partjára, mint én, s egyenesen beleszaladt a patakba. Nyáron, amikor a patak vize alacsony volt, könnyen átszaladhattunk rajta. Most azonban olyan mély volt a patak, hogy a bátyámat csakhamar ellepte a víz. Jaj! Nagyon megijedtünk! Mi lesz most? A bátyám eltűnt a vízben! Nem láttuk! Társaim és én nagy ijedten állottunk a parton. Hogyne, hiszen egyikünk sem tudott akkor még uszni! Aztán ki merne így utána menni, a biztos halálba?

A bátyám keze egyszer csak felnyult, majd a feje is kilátszott a vízből s mintha azt mondotta volna, valami furcsa hangon:

— Segítség!... Segítség!...

Kővé dermedten állottunk a patak partján. Alig néhány méternyire tőlünk ott volt a bátyám, s mi nem mertünk utána nyulni, hiszen úgy sem értük volna el a kezét. Már azt sem tudtuk, mit csináljunk, amikor én ijedtemben hazafelé kezdtem futni, ahogy csak bírtam. Abban a pillanatban azonban, ahogy nekiindultam, a mi derék Hektor kutyánkat láttam magam előtt, amint rám sem pillantva, egyenesen beleugrott a patakba és ... egyenesen a bátyám felé uszott ... Kővé meredten álltunk valamennyien! Mi lesz most! Ki tudja-e huzni Hektor a bátyám? Vagy ő is ott vesz a mély és hideg vízben a bátyámmal együtt?

Egyszer csak azt látjuk, hogy Hektor uszik ki a part felé. Nehezen tudott kiérni, lábaival egyre csapkodta a vizet, a szájában pedig tartott valamit. Odaugrottunk mi is hozzá, hát látjuk ám, hogy a Hektor a bátyám kabátját fogja szájában s őt vonszolja nagy nehezen a parthoz.

Most már mi is bátrabbak lettünk, segítségére siettünk. Nagy nehezen kimentettük a bátyámat. De mi lesz most? Hogyan visszük haza? A bátyámat lefektettük a patak partjára, hogy addig is nyugodtan feküdjön. Már nem is lélekzett. Egyszer csak látjuk ám, hogy Hektor nagyot rázkódik, a vizet lerázza magáról, aztán nekiiramodik s fut, fut hazafelé.

Alig tértünk magunkhoz a nagy ijedtségtől, már jött is édesapánk. Hektor futott be hozzá és hívta ki a veszedelemhez.

Ki mentette meg a bátyám, gyermekek? Hogy mentette meg Hektor a bátyámat?

Tudtok ti is hasonló történetet? (A tanulók tapasztalatainak elmondása).

c) Célkitűzés: Beszéljünk ma arról, gyermekek, milyen a jó, hűséges kutya!

II. Tárgyalás: a) A gyermekek meglévő tapasztalatainak elmondása. Milyen a ti kutyátok? Az is hűséges? Hogyan tudja a kutya megmutatni ragaszkodását, hűségét hozzátok? Mit csinál, ha eljöttök az iskolába? Vár-e, amikor hazamentek az iskolából? Miért szeret benneteket? Kiket szeret még rajtatok kívül? Kire haragszik? Miért haragszik rájuk? stb.

b) A kutya alaki és jellemző tulajdonságai. Milyen kutyákat ismerünk? Milyen a ti kutyátok, kicsi, nagy? Vannak nagy, házőrző kutyák, ezek milyen szolgálatot tesznek az embernek? Miért tartjuk ezeket a háznál? Különösen hol tartjuk a házőrző kutyákat? Miért kell faluhelyen házőrző kutya? Vannak kisebb kutyák is? Milyeneket ismertek? Mire használjuk ezeket? Milyen kártékony állatokat irtanak a kutyák? Ezeket a kutyákat miért tartjuk a háznál? Ezeket a kutyákat is faluhelyen tartjuk? Hol van sok patkány és pocok? Ee vannak más fajta kutyák is. A vadász milyen kutyát visz magával? Milyen

az agár? Ki látott már agarat? Miért nagy és vékony a lába? Utoléri-e a nyulat? Hát a rókát? Mit gondoltok, melyik gyorsabb futó, a ló vagy az agár? Mit csinál az agár a lelőtt nyullal, vadkacsával stb.? Én láttam egyszer egy kutyát, kósár volt a szájában s egyedül ment az utcán. Mit gondoltok, hová mehetett? A boltba ment. Hogyan tudta ez a kutya, hogy hol van a bolt? (Betanították). Irjuk fel hát a táblára, miért tartjuk a kutyát a háznál? Vannak életmentő kutyák is. (Példa).

Táblára írjuk:

őrzi a házat,

írja a patkányt és más kártékony állatot,

segít a vadásznak, felhajtja a vadat, elhozza ha lelőtték,

betanítható mindenre,

a leghüségesebb állat a háznál,

életet is megmenthet, stb.

c) Hogyan viselkedik vele az ember? Miért nem szabad bántani a kutyát? Megérdemli-e szeretetünket? A kutya csak hasznára van az embernek. Szabad-e hát kinezni, éheztetni, bántani a kutyát? Mit gondoltok, jó gyermek-e az, aki veri a kutyát? Vannak, akik csak tartják a kutyát, de nem gondolnak rá soha. Nem nézik, van-e innivalója, evett-e már, csak kinezik. Megérdemli-e a kutya az ember szeretetét? Milyen ember, vagy gyermek az, aki kinez a kutyát, az okatlan állatot? Mit kell csinálni az ilyen gyermekkel?

III. Befejezés: a) Összefoglalás rajz és vázlatzavak alapján. Most pedig lerajzolom a kutyát. (Egyszerű vázlatos rajzzal felrajzolom a kutyát a táblára. Ha lehet, színes krétával is kiszínezem. A vázlatzavak már fenn vannak a táblán. A rajzolásnál sorba vesszük a test részeit: fej, nyak, törzs, lábai, farka. Milyen színűre fessük? Tarka, fekete, fehér stb).

b) Nevelői hatás kiváltása. Volt egyszer egy vásott, rossz gyermek. Ez a gyermek egyebet sem tett, egész nap a kutyákat bántotta, kinezte. Ha elment mellette, rávágott egy bottal. Ha víz volt a tányérjában, azt felrugta, ha enni adtak neki, elkergette az ételtől. Szegény kutya, mennyit szenvedett ettől a gonosz fiutól. Egyszer azonban ez a rossz fiu madárfészket akart kirabolni. Felmászott egy magas jegenyefára. hogy onnan egy szarkafészket szedjen le, raboljon ki. De jaj! a fa ága letört s a fiu... leesett a magashól. Az eséstől mindkét szemére megvakult, sohasem látott többet. És mit gondoltok, ki sietett a vásott, rossz fiu segítségére, amikor megvakult? Az a sokat megvert, sokat kinezott kutya. Ő vezette azután mindig, ha kéregetni járt a faluban a fiut, aki megfogadta, hogy soha életében többé nem kinez, nem bántja az állatot. Látjátok, gyermekek, így jár az, aki kinez a állatot. Hogyan verte meg az Isten az állatkinzót? Megérdemelte-e

büntetését? Ki sajnálta meg bajában? Bizony, egyedül az a kutya, amelyet amig szemevilága volt a rossz fiúnak, mindig csak kinozott. Gondoljatok arra, gyermekeim, ha állatot bántottok, a jó Isten is megbünteti az állatkinzót, hiszen az az állat is az Ő teremtménye, azt sem szabad bántalmazni.

c) Begyakorlás rajz, vagy kézimunka.

Szülőföldünk őszi növényvilága

IV. OSZTÁLY.

Idő: szeptember 4-ik hete.

Helye: kirándulás a kiserdőbe.

I. Élménynyújtás. Ismeritek mindnyájan Kisfaludy Károly: Szülőföldem szép határa című költeményét. Miről szól ez a szép költemény? Ki tudja szépen elszavalni? Jöjj ki, szavald elő!

Ismeritek-e ti már szülőföldeteket? Milyen a mi szülőföldünk? Milyen a község? Mekkora? Hát a határa milyen? Mi terem a földjén? Mivel tartja el szülőföldünk termőföldje a község lakosait? Bizony, gazdag és szép vidék a mi szülőföldünk. Tudom szeretnétek megismerni minden gazdagságát.

II. Célkitűzés. Most hát kirándulunk a kiserdőbe! Sorakozó az udvaron! Megismerjük most szülőföldünk növényeit. Milyen növények élnek a határban ősszel? De hogy munkánkat jól végezzük, mindenkinek megadjuk a feladatot, mit csináljon!

Háromas csoportokra alakulunk! Minden csoportnak más lesz a feladata.

Az első csoport megszámolja, hány lépés az iskolától a község széle, hány lépés a község szélétől a kiserdő? A második csoport azt figyeli meg, milyen növényeket látunk az utcán, tereken? A harmadik csoport azt figyeli meg, hogyan gondozzák a fákat, virágokat? A negyedik csoport megfigyeli azt, milyen virágok vannak a mezőn? Az ötödik csoport megfigyeli milyen a határ földje? Homokos-e, szikes-e? A hatodik csoport azt figyeli meg, milyen növények élnek a homokos talajon? A hetedik csoport beszámol arról, milyen növényeket látott a szikes tónál? A nyolcadik csoport megfigyeli az erdei fákat? Milyen fák azok? A kilencedik csoport megnézi milyenek a fák az erdő szélén, a belsejében és milyen a magánosan álló fa? Jól figyeljetek meg mindent, mert beszámoltok róla. Indulhatunk!

III. Tárgyalás. Megérkeztünk a kis erdőbe. A község határánál szétváló csoportokat sípjellel összehívjuk s megkezdődik a beszámolás a megfigyeltokról.

Milyen területen fekszik a mi szülőföldünk? Igen, sík területen. Hogyan nevezzük az ily sík területet? Alföldnek. Szülőföldünk a Nagy-Alföldön van.

Milyen messze volt községünk utolsó háza az iskolától?

(975 lépés). Hol van az iskola, a község melyik részén? A közepén. A másik irányban is ilyen hosszú a községünk? Községünk tehát kis vagy nagy területen fekszik? Az alföldön általában nagy területen épültek a községek. Minden ház mellett mit találunk? Kerteket. Mit termelnek a kertekben? Virágot, konyhakerti növényeket stb.

Milyen növényeket láttatok az utcán? Minden utca fákkal volt szegélyezett, a templom előtt szép virágos kert van. Milyen fákat láttatok az utcákon? Akácfákat, néhol jegenyét. Az Alföld jellemző fája az akác. Bár nem régen került hozzánk, de meghonosodott, megszerette földünket s ma már alig találunk más fát rajta kívül. A jegenye is kedveli vidékünket. Milyen az akác koronája és milyen a jegenyéé? Ti hársat is láttatok? Az ritkábban terem ezen a vidéken. A templom-téren vadgesztenyefát láttatok.

Mit figyeltetek meg, hogyan gondozzák a fákat? A házak előtt a Fő-utcán négy sor fa volt. Ebből a két külső akác, a két belső jegenye volt. Mire következtethetünk ebből, gyermekek szereti községünk népe a fát? Láttatok-e virágot a házak ablakában? Milyen virágokat láttatok? Muskátlit, begóniát, orgonát, rózsát, szekfűt stb. Mire mutat ez a megfigyelés? Szereti-e szülőföldünk népe a virágokat? Hogyan gondozzák a fákat? Minden fa körül kerek ágy volt ásva, ami az öntözést segíti elő. Miért kell nálunk öntözni a fákat? Mert nem esik annyi eső, hogy öntözés nélkül is megélhetnének. Igen, az alföldünk szegény esőben. Ezért kell öntözni a növényeket. A hosszú tél és a nyár derekának szárazsága miatt élhetnek itt olyan növények, amelyek kora tavasztól késő őszig virítanak? Nem. Milyen növények azok, amelyek hosszú ideig zöldelnek? Inkább a fás növények. Milyen növények azok, amelyek hosszú ideig zöldelnek? Inkább a fás növények. Nálunk tehát milyen növények vannak inkább? Fűves növények. Kora tavasszal előbujnak a növények, de nyár derekán már ismét gyorsan elszáradnak.

Milyen virágokat találtatok a mezőn? Először azok mondják el megfigyelésüket, akik a homokos területen figyelték. Királydinnyét, sakács héjakut-ot, sok szamárkenyeret, magyar csenkeszt stb. Hoztatok belőlük? Nézzük meg ezeket a növényeket! Figyeljétek csak meg, milyen különös berendezésük van ezeknek a növényeknek. A fünek hosszú, finom, rostos hazatszerű gyökere van. Mélyen elágazott-e a gyökere? Miért nem nyult mélyebbre a gyökér? Jött-e a kiszakításnál sok homok ki vele? Miért ilyen nagy a fű gyökérszete? Ezekkel kapcsolódik meg a szél ellen. Milyen a kórók gyökérszete? Hosszú, elnyúló. Milyen a szamárkenyér gyökere? Hosszan elnyúló, ez biztosítja a növényt a szél és kevés eső által beálló szárazság ellen. Hogyan állnak ezek a növények a homokon?

Magasan, vagy ráfeküsznek a talajra? Miért fekszenek rá? Takarékoskodnak a vízzel. Milyenek a leveleik? Tüskések, szálalakúak vagy molyhosak? Miért kell ez a növénynek? Mert az ilyen levelekből csak csekély víz párolog el.

Milyen növényeket találtak a szikes-tó mellett? A fehér szikes részekén nem volt növény. A szélén ott piroslott a szikőr földön fekvő szára és a sárga virágu, keskeny füzérű, hagymalevelű utilapu. Székfűvirág is lehetett tavasszal, mert a növény még ott látható. Ezek a szikes föld növényei.

Milyen a határ földje? A község szélénél kezdődő rét homokos. A rét egyik részén van a szikes-tó, ennek a földje fehér, szikes. Alig van rajta növény. Melyik a termékenyebb föld? A homok. Mit termelnek a homokban szülőföldünk lakosai? Legtöbbnyire rozsot, kukoricát, burgonyát, kölest, káposztát, kevés zabot és árpát, tiszta buzát alig, mivel az későn érkezik, akkor is kis szalmájú. Mi érte azon, hogy kis szalmájú? Rövid a szára.

Milyen fák vannak itt, az erdőben? Ez is mind akácfa. A homokos területet ez a fa kedveli legjobban. Mit tapasztaltatok, milyenek az egyedül álló fák, milyenek az erdő szélén levő és milyenek azok, amelyek az erdőt alkotják? Az egyedül állók nagy lombkoronájúak, terebélyesek, gyökérzetük nagy területet behálóz. Honnan tudod ezt? Mert egészen a föld felületén látható. Mi az oka annak, hogy a homokos vidéken a növények gyökérzete a föld felszínén ágazik szét? Kevés az eső, kevés a víz, ezért a leeső csapadékot sietve felhasználja, összegyűjti.

Beszéljünk most azokról a növényekről, amelyeket magatokkal hoztatok. Mi ez? Galagonya. Hát ez? Mogyoró. Sorold fel, milyen növényeket hoztak az erdőből? Kecskerágót, ostormént, hólyagmogyorót, kökényt, mezei mustárt, zánót, rekettyét.

Amiről most beszéltünk, jól jegyezzétek meg, mert írni fogunk róla.

Milyen tehát szülőföldünk éghajlata? Milyen a tél? Hosszu és hideg. Milyen a nyár? Nagyon forró és sokszor esőtlen. Mikor esik mégis a legtöbb eső? Juliusban és októberben. Kap-e tehát elegendő vizet a növényzet? Hogyan alkalmazkodik a növény az időjáráshoz? Takarékoskodik vele; összegyűjti s igyekszik azt minél tovább megtartani. Hogyan gyűjti össze? Némelyik a gumójában, mint a burgonya, másik husos leveleiben, mint a karaláb, káposzta stb. Hát a fűfélék hogyan védekeznek a szárazság ellen? Tüskés, szálak vagy molyhos a levelük, hogy a párolgást megakadályozzák.

Sorold el, milyen fákat találtunk szülőföldünkön? Sok az akác és a nyárfa, ezek kedvelik legjobban a homokos, esőtlen talajt. Milyen növényeket találtunk a réten? Királydinnyét. Mi-

lyen volt a királydinnye? Leveleit szorosan a földön tartja, hozzásimul a talajhoz. Ugyan miért? Hogy ezáltal az alatta levő homokot a Nap ne tudja ugy kiszáritani. Milyen a királydinnye termése? Hosszu tüskés, belekapaszkodik a homokba, hogy a szél el ne kaphassa. Hogyan nevezik másképen a királydinnyét? Nálunk „macskatüsöknek“ is mondják. Mit találtunk még a réten? Árvalányhajat. Mit hallottatok az árvalányhajról? Ha az „árvalányhajas“ termés a földre jut és megázik, mint a furó, mélyen befuródik a homokba. Miért van ez? Hogy a szél el ne hordhassa. Milyen növényt láttunk sokat? Takács héjakut-at. Milyenek a levelei? Keresztben állanak és az aljuk tölcserűen összenőtt. Miért van ez? Hogy azt a kevés vizet, ami éri, a gyökerekhez gyűjtse. Az így keletkezett „kut“ megakadályozza, hogy a repülni nem tudó bogarak a szár tetején levő boglya alaku szurós virágfejbe jussanak. Miért védi a növény annyira a virágját? Mert abból lesz majd a termés és a mag. Mit láttunk még? Szamárlenyeret. Milyen virága van? Kékszinű, a fészke golyóalaku. Hogyan állanak a magyar csenkesz levelei? A tövénél egycsomóban. Milyen a gyökérzete? Erősen szétágazó, hogy a homokot nagy területen összetartsa. Szokták-e ültetni? Igen, nagyon jó köti a homokot. Hogyan lehet még megkötni a homokot? Fásítással, ha fákat ültetünk. Milyen fákat ültethetünk szülőföldünk határában? Sok akácot és jegenyét.

Hogyan lehetne megjavítani a szikes talajokat? Próbálkoznak mély alószántással is. máshol csatornázással akarják kimosni a talajban levő sót s végül műtrágyázással. Miért van szükség a talaj javítására? Azért, hogy minden területet felhasználhassunk a földművelésre. Hazánk most szegény, a mezőgazdaság tartja el; ezért kell annyit termelni, amennyit csak jó gazdálkodással termelni tudunk.

Hogyan lehet megkötni és termővé tenni a futóhomokot? Akácfával és általában fásítással. Községünk határában nagy területen szőlőt is termelnek. Különösen a filokszera-mentes amerikai fajtákat. Szőlőből és gyümölcsből sokat visznek tőlünk Budapestre.

Üljünk le. Beszélgessünk most a mi alföldünkről. Hallottatok-e már róla valamit? Ki írt róla gyönyörű költeményeket? Petőfi Sándor, aki itt született a Kis-Kunságban és Arany János. Tudtok-e Petőfitől ilyen költeményt? Az alföld szépségét legelőször Petőfi Sándor írta meg halhatatlan költeményeiben. Ahol költőtársai nem vettek észre semmit, ott ő új dolgokat fedezett föl s az unalmasnak, sivárnak, kihaltnak vélt alföldre ragyogó életet varázsolt. A csárdák és ménesek világáról annyí szépet és újat tudott mondani, amennyiről előtte sejtelve sem volt senkinek. Mikor a csárda romjairól szól, abból indul ki, hogy az Alföld rónasága az ő lelkének legkedvesebb mu-

lató tanyája, mert olyan, mint egy nyitott levél, egyszerre át lehet olvasni, míg a felföld a könyvhöz hasonlít, lapjait forgatni kell. Vajjon miért szerette Petőfi az alföldi életet? Azért, mert ő is itt született, mert a pusztá a szabadság képe. Ismeritek-e tőle az alföldet magasztaló, ismertető költeményeket? Mondj belőlük. A csárda romjai, Az Alföld, A Tisza, Kis-Kunság, A gólya, Falun, A pusztá télen, Kutyakaparó stb. Petőfi Sándor élete szép napjainak nevezte, ha a városi élet zajából a vidék csöndjébe menekülhetett. De szerette az alföldet a másik nagy magyar költő is: Arany János. Tőle is tanultunk már költeményeket. Mondj ilyeneket! A Toldi is az alföldön játszódtott le. Ki tudná elbeszélni Toldi Miklós kalandjait? Szép dalai a Kondorosi csárda mellett, Elest a Rigó loyom patkója stb.

Szeressétek ti is ezt a földet, mert apáitok szerezték, vérrel és verejtékkel tették minden porszemében magyarrá. Ez a föld tart el bennünket, ez táplál, ez adja meg a mindennapi kenyérünket, azért kell gondját viselnünk.

IV. Itéletalkotás.

A szénsav

A tanítás tárgya: Vegytan.

A tanítás ideje: november hó.

Osztály: V.

V á z l a t.

Előkészítés: Élmény a must erjedésével kapcsolatban.

Célkitűzés: A szénsav.

Anyagközlés: Kísérleti alapon

1. Kísérlet: az erjedő must fölött a szénsav kimutatása.

2. Kísérlet: szénsav nyerése szódavizből.

3. Kísérlet. Libapezsgőkészítés.

4. Kísérlet: a lépcsős gyertyakisérlet és az átöntés igazolja, hogy a szénsav nehezebb a levegőnél.

5. Kísérlet: savi hatás kimutatása kék lakmuszoldattal.

6. Kísérlet: a kilehelt levegőben is van szénsav. A lélekzés és a testben fejlődő meleg értelmezése.

A szellőztetés fontossága.

A tűzhányók, mint a szénsav termelői. Savanyuvizek és élettani fontosságuk. Torjai Büdös-barlang.

Alkalmazás. A szénsav körútja.

K i d o l g o z á s.

Előkészítés. A szüretet mindenütt befejezték. Kamrákban, pincékben erjed, forr, habzik a must. Melyikőtök izlelte már

meg az erjedő mustot? Az édes must átalakult bódító és csipős-ízű borra. A must cukortartalmából az élesztőgombák szeszt és szénsavat készítettek. A szesz a folyadékban marad (bódít), a szénsavnak kisérsze szintén benn marad a borban (csipős), de legnagyobb része eltávozik (habzik) és mint láthatatlan gáz gyűlik össze a pincében.

Célkitűzés. Ismerjük meg a szénsav tulajdonságait!

Anyagközlés. 1. Kísérlet. Ebben a befőttes üvegben erjedő must van. Az égő gyújtószál már az üveg szájánál elalszik. A távozó szénsavgáz eloltja a tüzet, mert az égő anyagot elzárja az oxigéntől. Mit gondoltok, gyerekek, az ember meg tudna-e élni szénsavgázban? Mert mi szükséges a lélekzéshez? Tanácsos-e bemenni az olyan pincébe minden próba nélkül, amelyben must erjed? Hogyan győződsz meg arról, hogy van-e sok szénsav a pincében? (Égő gyertya). Csak alapos szellőztetés után tanácsos bemenni.

2. Kísérlet. Bizonyára ittatok a forró nyáron szódavizet. Milyen az íze? (A poharat félig megtöltöm). A gyöngyöző buborékok okozzák a csipős ízt. Vajjon mik azok a buborékok, melyek a folyadékban felemelkednek és jórészüket a folyadék felszínén szétpattannak? Hogy tudnád bebizonyítani, hogy valóban szénsav távozik a szódavizből? (A pohárba tartott égő fapálcika elalszik).

A szódavíz úgy készül, hogy a vastagfalú üveget megtöltik rendes ivóvízzel és vastartályokból szénsavat sajtolnak bele.

Most fejtetőre állítom az üveget és lenyomom a billentyűt. A vízből szénsavbuborékok szállnak föl. A buborékokat az üveg szájára huzott gumicső segítségével kivezetem az üvegből ebbe az edénybe. (Az edénybe dugott égő fapálcika elalszik).

3. Kísérlet. Libapezsgőkészítés: szódabikarbónát + citromos víz = pezseg. A pohár fölött kimutatom a szénsavat, amelyet a citromlé, vagy az ecet kivált belőle.

4. Kísérlet. Karcsu befőttes üvegbe 2 ujjnyi szódabikarbónát teszek s leöntöm ecettel. Üvegcsövön át bevezetem a szénsavat egy bőszájú üveghengerbe, melynek alján homokrétegbe dugdosott különböző hosszúságú égő gyertyákat helyeztem el. (A legkisebb gyertya alszik el legelőbb, majd sorban a többi). Mit bizonyít ez a kísérlet? Ha tehát nehezebb a levegőnél, akkor akárcsak a vizet, át lehet önteni egyik edényből a másikba. (Átöntöm és kimutatom).

5. Kísérlet. Kék lakmuszoldatba szénsavat vezetek = megvörösödik. (Savihatás).

6. Kísérlet. Gyere ide, Pista! Fújj ezen az üvegcsövön keresztül egynehányszor ebbe a kék lakmuszoldatba! Miért vörösödött meg? Mi van tehát a kilehelt levegőben?

Belégzéskor mit szívunk a tüdőnkbe? Mi a levegő össze-

tétele? A belehelt levegő oxigénjét a testünk visszatartja és helyette szénsavat lehel ki. A tüdőbe szívott levegőből a vér vonja ki az oxigént, éppugy magához veszi, akárcsak a mágnes a vasat. De a vérbe szívódott fel a tápanyag is a megemésztés után. Tápanyagaink mikből állanak? (Keményítő, cukor, olaj, stb.)

Kísérlet? Fémlemezre helyezek keményítőt, cukrot és iz-
zítom = elszenesednek.

Kísérlet: égő zsírmécses fölé porcellánlapot tartok = kormorakódik le.

A tápanyagaink mindegyike mit tartalmaz tehát? A vérben ez a 2-féle anyag: a táplálékkal felvett szén és a lélekzések felvett oxigén egyesül (égés) s az egyesüléskor szénsav keletkezik. A szénsav tehát miből áll? (szén+oxigén=széndioxid). Az egyesülés alkalmával meleg fejlődik s ez a meleg ad erőt a munkához, akárcsak a gőzgépnél. Egy ember óránként kb. 20 l szénsavat lehel ki. Számítsuk ki, hogy 1 óra alatt hány l szénsavat lehelünk ki itt a tanteremben? Mikor jobb tehát a tanterem levegője: óra előtt vagy óra után? Mit kell tehát tennünk minden óra végén? Szellőzik a tanterem levegője a fal apró likacsain keresztül is, de nagyon lassan. Ha gyorsan kell szellőztetni, akkor kinyitjuk az ajtót, vagy az ablakot.

Ezek után tudnotok kell, mi keletkezik az égő kályhában, a petróleum és a gyertya égésekor?

Láthatjuk tehát, hogy erjedéskor, lélekzések, széntartalmu testek égésekor rengeteg szénsav kerül a levegőbe. Nagyon sok szénsavat lehelnek ki a tüzhányók is, de nemcsak a működők, hanem a rég kialudt tüzhányók is. Hazánkban is vannak kialudt tüzhányók. Tüzes lávát már nem okádnak, de szénsavat még mindig lehelnek. A Hargita-hegység vidékén a talajban sok a szénsav. A talajviz elnyeli a szénsavat és mint természetes szénsavas víz (savanyu víz) forrás alakjában bukkan sok helyen a felszínre. A székely ember borviznek nevezi, mert éppugy issza borral keverve, mint a mesterségesen készített szódavizet. A szénsavas víz külsőleg is, mint fürdővíz, különösen szívhajosoknak, nagyon egészséges (Balatonfüred, Kovászna). Hatása abban áll, hogy a bőrt csípi, miáltal a vérkeringést élénkíti. Fürdés után olyan vörös az ember bőre, akárcsak a főtt rák.

Vannak helyek, hol a föld repedéseiből ömlik ki a szén-sav, így a világhírű torjai Búdös-barlangban. Keskeny hegyút vezet a kb. 1000 m magasságban fekvő barlanghoz. A barlang belsejét 1 m magasságban tölti meg a szénsav. Felnőtt ember bátran bemehet, kis gyerek, kutya azonban nem. Miért? Bemelve, végtagjainkat melegség járja át, izzadság lepi el. Köszvényes betegek gyakran keresik fel. A barlang közelében néhány év óta gyár áll, mely a barlang szénsavát cseppfolyóssá

sűríti (alacsony hőfokon, nagy nyomással) s vastagfalú vaspalackokban szétküldik az ország minden részébe. Sajnos, az országnak ezt a legszebb és legáldottabb vidékét is a bocskos oláhok bitorolják.

Alkalmazás. A lélekzés, az erjedés, a széntartalmu testek égése és a tüzhányók sok szénsavat juttatnak a levegőbe. A levegő szénsavtartalma azonban 0.04 százaléknál többre nem szaporodik fel (100 hl-ben 4 l), mert nappal a zöldlevelű növények a szájnyílásukon keresztül szénsavat vesznek fel. A szénsavat a levél felbontja szénre és oxigénre. Az oxigént ki-leheli, a szenet pedig visszatartja. (Áthasonlítás). A visszatartott szenet használja fel a levél tápanyagok készítésére (keményítő, cukor, olaj, fehérje). A keményítőnek, a cukornak, az olajnak és a fehérjének a széntartalma tehát valamikor a levegőben lévő szénsavnak volt az alkotórésze.

A föld alá került növényi részek a levegőtől elzárva a nagy nyomás alatt elszenesednek. Az elszenesedés annál tökéletesebb, minél hosszabb ideig van a növényi rész a földréteg alatt. (Szénfajták: antracit, feketeszén, barnaszén, turfa). Hazánk főleg barnaszén-bányákban gazdag. A szénbányák helyén évmilliókkal ezelőtt mocsaras erdőség volt. Az erdők fát iszap, földréteg takarta le és az idők folyamán elszenesedtek. Kályháinkban, gyárainkban a szenet elégetjük s a keletkezeti szénsav a levegőbe kerül, melyet a növények feldolgoznak.

Láthatjuk tehát, hogy a levegő szénsavja nem szaporodik fel, mert amennyi termelődik, ugyanannyit felhasználnak a zöldlevelű növények.

A szén a természetben tehát körforgást végez. (Rajzzal és ívekkel ábrázolandó a körforgás: termelik: égés, erjedés, lélekzés, tüzhányók, feldolgozás: zöldlevelű növények széntartalmu testekké dolgozzák fel, égéskor: szénsavvá égnek el).

Jeges Sándor tanár.

A tanulás helyes módja és feltételei

Pedagógus számára alig lehet kellemetlenebb tapasztalat, mint az, amikor a jóakaratu szülőt vagy a legtöbb-ször teljesen laikus házitánítót rajtakapja a »tanításon« vagy a feladat számonkérésén. Kérdező és kérdezett egymást gyötrik. Láttam már nem egyszer jelenetet, amikor az egyébként értelmes gyermek sirt, zokogott, dühöngött, a számonkérő anya meg indulatoskodott, mérgelődött. A gyermek, mert *»anyuka nem úgy kérdezi, mint az iskolában«*, — anyuka meg, mert a csemete nem úgy mondja, *»ahogy a könyvben van«*.

*

Tapasztalatból tudjuk, hogy a tanulásnak sok módja van. Az egyik gyermek hangosan, a másik csendesen, vagy éppen szótlantul, magában tanul. Vannak, akik szószerint, magolva tanulnak, mások meg a leckéből a főbb gondolatot ragadják ki, s ahhoz fűzik a saját szavaikat; egyesek végigolvassák a tételt, mások részletenként veszik át; so-kan a tankönyvben való aláhuzásokkal rögzítik meg a lényegest, s akadnak, akik tanulás közben jegyzeteket, rövid vázlatot készítenek a megértés, az összefüggés és az emlékezés segítségére.

A tanulásra igazán elmondhatjuk, hogy sok ut vezet Rómába. *Mindegyik mód helyes, amelyik a tanuló képességeihez alkalmazkodik.* Sőt, megfordítva is mondhatjuk: a tanulás módszerét a tanuló rendesen szinte akaratlanul és öntudatlanul is képességei szerint választja meg. Ezért nem helyes, ha egy általunk jónak látott módot a gyermekre rá akarunk kényszeríteni. Aki gondolkozását összpontosítani (koncentrálni) tudja, az bizonyosan végigolvassa a leckét; akinek pedig röpködő és nem tartós a figye-lme, az meg ösztönösen is részletenként veszi át a megtanulandó anyagot. Az elmélyedő természet a lényegét keresi, s azt meg is találja; az ilyen a logikai összefüggéseket is egy-kettőre meglátja; a felszínesebb gondolkodásu ugyanazt csak többszöri elolvasás, vagy csak mások segítségével éri el. Egyeseknek emlékezetük ereje, élessége miatt a tudáshoz a magyarázat után elég a lecke egy-kétszeri elolvasása; másoknak meg, mert emlékezőképességük gyenge, ugyanahhoz az eredményhez többszöri elolvasás szükséges. Az éleseszű, tartós figyelmű tanulónak felesleges a jegyzet, mert a gondolatok logikai összefüggését érzi; a gyengébb képességű gyermek a jegyzetkészítéssel ezt az észbeli, értelmi, logikai munkáját támogatja.

És itt, az elmondottak alapján mindjárt megállapíthatjuk, hogy az akaraterő, a szorgalom a tanulás végcélja szempontjából vetekszik az értelmi erővel, a kiváló képességgel. Ezért van az, hogy a sokszor gyengébb képességű, de kitartó tanuló legyűri a tehetségesebb, de lazább akaratú növendéket. Ezért olyan fontos az akaraterő nevelése, s ezért igen lényeges feladata szülőnek és tanárnak egyaránt a gyermek szellemi képességeinek az alapos ismerete.

Ezek után lássuk, mit kíván a gyermek a jó tanulás érdekében I. *az otthontól*, II. *az iskolától*, s III. nézzük *a tanulás helyes módját* általánosságban.

I. A tanulás mint szellemi munka, legelsősorban *kellemes közérzést és jó hangulatot* kíván. A kellemes közérzetnek pedig első feltétele a mérsékelt, de jó táplálkozás. A túlságos vagy hiányos táplálkozás egyaránt az idegzet romlására vezet. A jó hangulatnak pedig *a nyugalom és derű* a feltétele. Felzaklatott lelki feszültségben — eredjen az bármi okból — a gyermek figyelme nem irányulhat a tanulásra. Családi perpatvar, anyagi gondok, az utca, a színház, a mozi, a rémregények, a mozgalmas társasélet túlzott hatása mind-mind a gyermek lelki egyensúlyát zavarja, a figyelmét kuszálja, tépdesi, szaggatja szanaszét. A családi élet békéje, boldogsága, állandó csendes derűje szinte nélkülözhetetlen feltétele a gyermek szellemi munkájának.

A legtöbb gyermek könnyen befolyásolható, s mindig jobban hajlik a rosszra, mint a jóra. Legyünk nagyon *óvalosak a baráti környezettel szemben*. Innen éri a gyermeket legtöbbször olyan hatás, aminek a következményein a szülő csak csodálkozik, vagy rémülködik. Ezek gyökeréig feldulhatják a gyermek lelki nyugalmát.

Hogy a gyermek figyelmét összpontosítani tudja, ehhez *csend is kell*. Nagyon elmélyülő természetűnek kell lennie annak, akit a környezet zaja, beszélgetése nem zavar. Munka közben ne zavarjuk hát gyermekeinket se hangoskodásainkkal, se felesleges kérdezősködéseinkkel, se folytonos nógatásainkkal. Hagyjuk a gyermeket magára, hogy dolgozzék a maga módja szerint.

II. Gyakran tapasztaljuk, hogy egyik gyermek ezt, a másik azt a tárgyat szereti jobban. Nem ritka eset az sem, hogy valamely tárgyat a tanuló éppenséggel nem bír; nyugtalan és ideges lesz, mihelyt arra kerül a sor. Tudnunk kell, hogy az embernek veleszületett hajlamai vannak. Ezt tehát figyelembe kell vennünk. Mégis nagyon sok függ e tekintetben a tanító vagy tanár egyéniségétől. A tanító, tanár megszeretheti, de meg is gyűlöl-

tetheti a tárgyát. A pedagógus melegsége, türelme, alapos tárgyi felkészültsége, világos magyarázata nagy-nagy vonzóerő a gyermekre. Valósággal tekintélyt ad. A tanuló a tárgyat legtöbbször tanítója vagy tanárja egyéniségén keresztül szereti meg vagy hidegül el attól. Legfőbb feltétel mégis: a tiszta, világos magyarázat, a *megértetés*. Ennek nyomán az otthoni tanulás már jókedvben, vígan folyik. A megismerés pedig a gyermekből kedvetlenséget, indulatosságot, dacos nemtörődömséget vált ki. *Ugysem értem! Ugysem tudom!* — elkeseredett kitérősek a jóakaratu gyermeknél rendszeren a tisztánlátás hiányából fakadnak. Legyen tehát minden tanítási óra eredménye a tanuló előtt világos, sugározzék az iskolából a gyermekre szeretet, hogy ne okolhassa se szülő, se gyermek a következményekért *joggal* az iskolát.

III. Ezek után az alapvető feltételek után lássuk a tanuló otthoni munkájának, a *lecketanulásnak a helyes módját*.

Amint mondtuk, az általánosítás itt sem helyes. A tanulás módszerének a tanuló képességeihez kell alkalmazkodnia. Mégis vannak általános, jól bevált, lélektaniilag megokolható eljárások, amelyeket az átlagos képességű, tehát a legtöbb gyermeknek követni kívánatos, mert jó eredményre vezetnek.

1. A megtanulás a *lecke teljes elolvasásával* kezdődik. Tehát a gyermek ne ismételjen részleteket, amíg az egészet nyugodtan, gondolkozva végig nem olvasta. Ez a tisztánlátáshoz, a részletek összefüggésének megérzéséhez szükséges. Csak így szerezhetünk a tételtől helyes képet. Ha az anyagot teljességében tisztán látjuk, akkor következik a részletes, egységenkénti megtanulás; s ezt követi az egésznek könyvnélküli elmondása. S itt sohse ragaszkodjunk a tankönyv betűszerinti szövegéhez. Elégedjünk meg a folyékony, értelmes elmondással. A tárgy lényege legyen a fontos, ne a szavak.

Persze, a jobbfejű gyermek nem szeret nagyon részletezni. De az ilyentől ezt ne is követeljük. A gyengébb tanuló viszont csak így boldogulhat, mert nincs ereje az egészet egyszerre áttekinteni és megtartani. Az olvasottabb, fejlettebb stílusú növendék nem ragaszkodik a könyv szavaihoz, nincs is rá szüksége; a fogyatékosabb pedig csak a tankönyv szavaival tudja gondolatait kifejezni. Ezt is megértéssel kell kezelnünk. Az értelemnélküli szótanulás, az úgynevezett magolás azonban már hiba. Ezt feltétlenül kerülnünk kell.

2. Jó megkivánnunk a *hangos tanulást*. Így nemcsak a látással, hanem a hallással is segítünk agyunknak, emlékezetünknek. A két érzékszerv — a szem és fül — hatása mindenesetre mélyebb, mintha csak magunkban olvasnánk. De akadnak olyan tanulók is, akiket a saját hangos beszédük is zavar. Szótlán csendességükben jobban el tudnak mélyülni. De ilyen kevés van. A néma tanulás alatt a legtöbb gyermeknél a csapongó gondolat hamar elkalandozik a tárgytól. Az ilyen gyermek aztán órákig ül a könyv előtt, s az eredmény vajmi kevés vagy éppen semmi. *Pedig annyit tanult a gyermek!* — szülői csodálkozásnak ez a magyarázata.

A hangos elmondás célja az is, hogy a gyermek *magá is győződjék meg a tudásáról*. Ne áltassa, ne csapja be önmagát, érezze önmaga is tudása mértékét. Itt hivatkozhatunk gyakran a gyermek önérzetére, hogy ne elégedjék meg a dőcögő, nyögdecselelő, felületes féltudással. A hangos tanulásnak célja a feleletre való előkészítés is. Aki hangosan elmondja otthon a leckéjét, az a feleletnél sem jön *»zavarba«*, az nem *»ijed meg«* oly könnyen a tanár előtt.

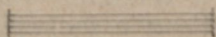
3. Helyesen tesszük, ha *reggelenként a leckék elismétlésére szoktatjuk* gyermekeinket, növendékeinket. A pihent agy felfogó ereje és befogadó képessége sokszorosan felülmulja a fáradt agy működését. Hányszor nem fog délután a gyermek feje!? Nem, mert sokszor fáradtan, kedvetlenül ül le a munkához! A pihent agy előtt sokszor pillanatok alatt megvilágosodik az, ami délután vagy este csak nagy ügyel-bajjal vagy sehogyse ment. Másfelől az előző nap tanultak gyors felelevenítése, áttekintése biztonságot és jókedvet nyújt; a *»drukkot«* küszöböli ki. Ez pedig nagyon fontos, mert az egész idegéletet, a közérzést befolyásolja.

4. Megengedhető, sőt helyes szokás, a *könyvben való fontosabb részek aláhúzása*. Ne sajnáljuk a könyvet! Az aláhúzással a tanuló kiemeli, ítél, rögzít. A megértést és az emlékezetet nemcsak a gondolat fontosságával, hanem a helyi képzetrel is támogatja; így jobban látja képzeletében az elvont fogalmakat. Ez a lélektani magyarázata — különösen nagyobb diákoknál — a rövid jegyzetek készítésének. A sokszor terjengős anyagnak dióhéjban való tömörítése az áttekintést biztosítja. Persze ezt sem volna helyes mindenkitől kötelezőleg megkivánni. Sokan vannak, akik e nélkül is könnyen boldogulnak. Az ilyeneket kár volna feleslegesen munkával gyötörni.

5. Végül a *segítésről* essék néhány szó. Itt az a fontos, hogy a *segítés sohse legyen helyettesítés*. A szülő vagy

háztanító irányítása megengedhető, sokszor nélkülözhetetlen, de a feladatnak a gyermek helyett való teljes elkészítése feltétlen káros. Hadd töprengjen, hadd kinlódjék csak a gyermek maga feladataival. Így csiszolódik értelme, így nevelődik akarata, így készül elő az életre, amely csak keveseknek hordja tálcán a kész javakat. Tanulja meg a gyermek már a maga életében, hogy eredmény legtöbbszor csak fáradsággal érhető el. Ne dolgozzunk soha hát a gyermek helyett, mert az ilyen — bár szeretetből fakadó — tulzott segítségünkkel a gyermek akaraterejének, önállóságának kifejlődését hátráltatjuk. Az ilyen agyonsegített gyermeknél könnyen jellemvonássá válhatik a tehetetlenség, a mindig másra való támaszkodás, várakozás; az ilyen erőkifejtéstől elszokott gyermek felnőtt korában is gyakran tehetetlenné válik a saját életfeladatainak a megoldására.

Molnár János.

A hősökért imádkozom

Mikor a Nap int

A mezőknek,

Mikor a lepkék

Kergedőznek,

Mikor a szegfűk

Nyilaadoznak,

Mikor a rózsák

Illatoznak:

En elfelejtek minden örömet,

Összekulcsolom a két kezem

S emlékezem...

Látom a csaták

Vérviharját,

Hallom az ágyuk

Vad haragját,

Hallom a hősök

Felhörgését,

Látom a testvér

Ömlő véréét

S jeléled lelke minden bánata...

Összébb kulcsolom a két kezem,

— Emlékezem...

Elszáll a lelke

Hozzájuk,

Megsimogatom

Keresztfájuk,

Virágot szórok

Szent porukra,

Örökké élő

Templomukra, —

S amíg a hősök csendben alszanak,

A fejfájukat sorra csókolom:

Imádkozom...

Móra László.

Himnusz Szent István királyhoz

Hol vagy István király,
 Régi szent királyunk?
 Jaj, merre keressünk,
 Hogy Reád találjunk?
 Eltemet-e földön
 Mindent a mi gyászunk, —
 Ellenség bilincset,
 Földünk drága kincsét
 Sirató rabságunk.

Hol vagy István király?
 Merre jársz az éjben?
 Arva magyaroknak
 Könny ég a szemében.
 Régi magyaroknak
 Büszke törzse sorvad
 S köntösük a szégyen.

Köntösük a szégyen,
 Szívök mélyén bánat,
 Látod mivé tették
 Szép Pannoniádat?
 Virágos kertedet
 Szentségtelen kezek
 Szétszórták prédának...

Hol vagy István király?
 Régi szent királyunk!
 Hozd vissza tündöklő,
 Boldog magyar álmunk, —
 Kárpátok bérceit,
 Erdélynek érceit,
 Régi nagy országunk!

Hol vagy István király?
 Téged magyar kíván,
 Hontalan bánattal
 Szakadatlan sírván,
 Éjek rabságában
 Nevedet szólítván...
 Szánd meg a mi gyászunk,
 Szüntelenül várunk, —
 Te erődben bízván!

Palasovszky Béla.

M E S E D É L U T A N

Semmi fájdalom nem lesz többé...

Mikor az öreg Sós András felérkezett a Mennysország kapuja elé, Szent Péter éppen kint ült a kapu előtt a kis padon. Sós András illedelmesen köszönt, Szent Péter nyájasan fogadta.

— Hát, könyörgöm, itt volnék megint — így kezdte az öreg András egy kicsit elfogódott hangon.

— Jól van, fiam! — felelte jóságos szelid szóval Szent Péter. — Emlékezem, hogyne emlékezném?! — Emlékszem... Tizenkilencben, ősszel jártál itt először, mikor az az ellenséges katona az országuton hátulról fejbe vágott.

Az öreg András bólingatott a fejével, hogy csakugyan tizenkilencben, ősszel történt az a bizonyos dolog.

— Hát, András fiam, — folytatta Szent Péter, — mint istenfélő ember, ugy-e bizony, én akkor is szívesen fogadtalak, de akkor te még semmi áron se akartál itt maradni, mert azt mondtad, azokkal a szomszédokkal, akik a ti országotokat háborgatják, előbb még el akartok igazítani valamit.

Sós András elpirosodott egy kicsit s akadozva felelt:

— Szentséges szent atyám! Nem az én bűnöm, hogy akkor azt a dolgot nem tudtuk eligazítani, hanem...

— Jó, jó, fiam! — nyugtatta Szent Péter az öreget. — Tudok én mindent, ha nem is mondd! Hát csak menj be a Mennysország kapuján! Ha egyszer odabent leszel, majd te is többet tudsz! Éredj csak egyenesen a széles uton, az első keresztutig. Onnét már majd meglátod azt a fehér felhőkből való, kettős keresztrel ékesített hármashegyét, amely megmutatja neked, hogy hol kezdődik Szent István király magyarjainak égi hazája. Ott találod majd a legkisebbik unokádat is, a Miskát, aki tavaly tavasszal jött fel.

Sós András nagy hálálkodással elköszönt, felmagasztalt lélekkel bement a kapun s elindult a széles uton, előre, befelé. Alig haladt egy-két futamnyit, egy csomó idegen-országbeli ellenséges katonával találkozott. Az öreg köszönt a sétálgató katonáknak, azok is köszöntek, de olyan szomorúan, hogy András nem állhatta meg szó nélkül.

— Ejnye, katona-uraimék, hát mit szomorkodnak itt a Mennysországban?

— Jaj, bácsi! — szólt egy fiatal bakancsos, hogyne szomorkodnánk, mikor itten mi már mindnyájan tudjuk, hogy amit a kendtek országa ellen a mi földi atyánkfiai

tesznek, azt az Isten nem hagyja annyiban, s mindazokat, akiket felfuvalkodva, bolond fejvel az Ő parancsolata és Jézus Krisztus tanítása ellen cselekszenek, megbünteti s porig alázza!

Az Isten igazságos! — gondolta Sós András magában, nagy áhitattal, de mert szívében nem volt se gyűlölet, se káröröm, nem ujjongott fel az ártatlan katonák előtt, hanem így szólt:

— Aztán, miért nem integetnek le kendtek az otthonvalósiaknak, hogy ne ostobáskodjanak tovább, hanem vegyék elő már a jobbik eszüket?!

— Integetni — felelt erre egy tűzérkatona — integetünk mi minden éjtszaka millió csillagnak csillogó szemével, de az a baj, hogy a mi otthoni népeink a maguknak hazudott diadaltól megkötyagosodva, mostanában sohasé néznek fel az égbe...

Erre már az öreg András se tudott egyebet mondani, csak azt, hogy bizony ez már rettenetesen nagy baj, — aztán elköszönt a szomorú katonáktól és ment tovább a széles uton előre.

Az első keresztutnál megállott András és széttekintett. Hát onnét csakugyan megpillantotta a fehér felhők-ből való hármashegyvet a kettős kereszttel. Elindult arrafelé. Ment, mendegélt, folyton nézelődve, hogy nem jön-e az unokája elébe? Sok mindenféle idegen-országbeli angyal jött, ment, sürgött, forgott az uton fel s alá, de magyar angyal egy se volt köztük! Az öreg már-már aggódott, hogy mi van hát a magyar angyalokkal s miért nem szalad a Miska elébe, mint ahogy odahaza mindig tette, amíg a földön élt?! Amint András így haladt előre, valami szép mező szélén egy juhászt pillantott meg. Mikor közelébe ért, akkor látta, hogy bizony az a juhász nem más, mint régi komája: Szokolai Ádám.

— No csakhogymegjött már kend is! — kiáltotta örvendezve Szokolai Ádám, mikor észrevette András közeledtét.

A két öreg barátságosan beszélt. Az öreg András kérdezősködni kezdett:

— Aztán mit csinál itt kend, komám?

— Hát ezeket a bárányfelhőket bízták rám, ezeket terelgetem.

— Aztán, nem tudja kend, hogy a Miska unokám miért nem jött elibém?

— Azért, mert alszik!

— Alszik?! Fényes délelőtt alszik?! Talán beteg?

— Nem a! De egész éjtszaka nem aludt.

— Hát, ha nem aludt, mit csinált egész éjtszaka?

— Azt, amit a többi magyar angyal!

— A többi magyar angyal? Hát azoknak mi a dolga éjtszaka?

— Leszállnak a földre, Magyarországra!

Az öreg Sós András erre nagyot nézett.

— Leszállnak, azt mondja kend? Aztán mit csinálnak odalent Magyarországon?

— Persze, persze — mosolygott Szokolai Ádám —, kend most jött önnét, hát nem tudhatja! No hát elmondom. De elébb üljünk ide az árokpartra ez alá az aranyalmafa alá, mert úgy látom, a nagy utban, megfáradt kend egy kicsit.

A két öreg magyar leült az árokpartra, az aranyalmafa alá, Szokolai Ádám azután így kezdte:

— Hát tudja meg kend, amit itt már a legkisebb angyal is tud, hogy rövidesen nagy fölfordulás lesz odalent a világban! Boldogasszony anyánk, a mi patrónánk a minap azt mondta a Mindenhatónak: »Imhol, Uram, megbizonyosodott, hogy a magyar az egyetlen nép a világon, mely voltaképpen senkit sem tud gyűlölni, csak egymás közt marakodik. A sok megpróbáltatás nyomorusága után pusztítsd ki már most, Uram, a magyar szivekből ennek a testvéri viszálykodásnak még a csiráját is s akkor ennek a megtisztult szívű, derék, dolgos, okos népnek az országa a krisztusi szeretet erejével a világnak világító példája lesz!« — A Mindenhatónak tetszett, amit a mi patrónánk mondott, s most aztán, isteni rendelésre, a magyar angyalok esténként leszállnak Magyarországra s odaülnek egy-egy magyar ember ágya szélére. És mikor a ház elcsöndesedik egészen, minden angyal suttogva megkérdezi a maga magyar emberét: »Vajjon jó voltál-e ma? Nem vétettél-e Jézusnak tanítása ellen? Dolgoztál-e s ha dolgoztál, érezted-e, hogy az élet legnagyobb öröme a kötelesség teljesítése?« Aztán, mikor elalszik a magyar ember, az angyal arról suttog neki egész éjtszaka, hogy: nagy és boldog lesz megint Magyarország, — reggel pedig, mikor a magyar ember fölserken, azt mondja neki: »Rajtad mulik, hogy az álomból valóság legyen; szeresd felebarátod, mint tenmagadat, járj jó példával elől a munkában, aztán fogjatok kezét bármely hitnek vagytok vallói, mindnyájan, szegények, gazdagok, urak, parasztok, kalmárok, mivesek s akkor a ti országotok lesz a legelső e széles világban!« — A magyar eleinte nem tudja, hogy ki beszél így hozzá, a lelkiismeret szava-e, vagy miféle szózat, de aztán megsejti, hogy égi üzenet zendül föl a lelkében, gyakorta magábaszáll, kitépdesi szívéből a viszálykodások gyökereit s megigazul!

Az öreg Sós András nagy lelki gyönyörűséggel hallgatta a koma szavait, szíve a boldog örömtől úgy dobo-

gott, hogy egy szó nem sok, de annyit sem tudott mondani, csak hol összekulcsolta a kezét, hol a könnyeit törölgette.

— És mi már tudjuk — mondta tovább Szokolai Ádám —, hogy az angyalok munkája szépen halad, ma-holnap beteljesednek az idők és Isten eltöröl minden könnyhullatást a magyarok szeméből, nem lesznek többé semmi keserőséggel való sirás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom nem lesznek többé és a magyarokról elmúlik az éjtszaka, nem szűkölködnek szövétnek világossága nélkül, sem a napnak világossága nélkül, mert az Ur Isten világosítja meg őket és országolnak mindörökkön-örökké!...

Sós András összekulcsolt kezére hajtotta fejét és szó nélkül való imádsággal imádkozott sokáig. Aztán Szokolai Ádám felállott az árokparról.

— No, gyerünk komám! én is hazaterelem már most ezeket a bárányfelhőket. Sok lesz már nekik a meleg! Aztán, Miska is kialhatta magát azóta!

A két öreg tovább indult. Alig haladtak valamennyire, egy dűlő-utról elibük fordult a nagyutra a Göncöl-szekere. A csillagszekér, szénásszekér módjára, magasan meg volt rakva bazsarózsával. Asszonyok mentek a szekér mellett.

— Hová hordják ezek az asszonyok ezt a tenger-sok bazsarózsát? — kérdezte András a komáját.

— Hát ezek a mi asszonyaink, magyar asszonyok és azért gyűjtik ezt a sok bazsarózsát, hogy ha megjön az idők teljessége, minél többet dobálhassanak le Magyarországra. Mert: ezek a rózsák Istennek azok a virágai, amikből odalent áldás fakad!

A haladó szekérről, amint egyet-egyet dőccent, le-le hullott egy-egy bazsarózsa. A magyar asszonyok bizony nem kapkodtak a rózsák után; úgy tettek, mintha semmit sem vennének észre. Nyilván azt gondolták magukban, hogy felfér arra a szegény, meggyötört földi hazájukra, ha biztatónak előbb is le-lehull egy-egy égi virágáldás!

Az öreg András, mint afféle, a földről most felszabadult kíváncsi ember, lepillantott egy hulló bazsarózsa után, hogy: vajjon hová s kinek a házára száll le az áldás? De a hulló virág a fele útján se volt még a földnek, mikor Miska hangjára az öreg felkapta a fejét:

— Gyűjjék már öregapám, régen várom már! — kiáltotta Miska messziről és széttárt karokkal szaladt az öregapjához.

Sós András ölbekapta az unokáját, összecsókolgatta, aztán a gyerek kézenfogta az öregapját s így vezette befelé a magyarok égi országába.

Bartóky József.

Ismeretterjesztő előadások

A magyar faj kialakulása

Korunk egyik legnagyobb kérdése a *fajiság*, a *faji öntudat*, a *faji hivalás* kérdése lett. A legkülönbözőbb, a legellentétesebb álláspontok csapnak össze ebben a kérdésben. Ezért látszik szükségesnek e fogalmak tisztázása, különös tekintettel a magyar fajiság kérdésére.

Köztudomásu, hogy egy legsajátságosabb, legmagánosabb hajtása vagyunk valamikor hatalmas, messze keleti népfajoknak. Nagyszerű, más népektől elütő képességeinkkel államot tudtunk teremteni itt, Kelet és Nyugat ütközőpontján, ahol előttünk sem a gót, sem a hún, sem az avar nép nem tudott állami szervezetet létesíteni. Nyugati eszméket, intézményeket, vallási, kormányzati, művészeti hatásokat lefordítottunk a magunk nyelvére, átfőrmáltuk őket a magunk egyéniségére, ezer éven át ezer idegen erkölcsi, vérségi behatással szemben is megtudtuk őrizni ezt a külön faji egyéniséget s különös vonzóerőt tudtunk gyakorolni más, idegen, irántunk sokszor ellenséges népekre is. E titoknak lényege magyar fajiságunk természetében rejlik.

A *nemzet* és *faj* kérdésében ma zavaros fogalmakkal állunk szemben.

Mi a nemzet? Az a természetes társaság, amelynek tagjait a történelmi fajiság közösségének tudata és átérzése fűzi egybe. A nemzet kialakulásánál azonban a közös földnek, a hasonló természeti és éghajlati viszonyoknak, azonos vallásnak, egyező szokásoknak és törvényeknek, összekapcsoló történelmi multnak és kulturának is igen nagy jelentősége van.

E tényezők összesége fejleszti ki azután a *nemzeti öntudatot*. Minden nemzet az ő különleges *nemzeti egyéniségének* érvényesítésére törekszik s minthogy érzi, hogy az egyetemes emberi érdekeket leginkább a magában rejlő különleges értékeknek érvényrejuttatásával szolgálhatja, ebből a célból *nemzeti államot* igyekszik alkotni. Korunk általában a nemzeti államok kora; az egyes államok jellegét ugyanis elsősorban az adja meg, hogy melyik nemzet életideáljait valósítja meg.

Vannak azonban olyan államok is, amelyek különböző fajok érintkező területén, ütközőpontján keletkeztek. Így ezek már természetüknél fogva sem lehetnek tisztán nemzet-államok, mivel egyrészt a különböző fajokkal való közvetlen érintkezés bizonyos keveredést eredményez, másrészt éppen azon rendeltetéssel keletkeznek, hogy e különböző fajok között az egyensúlyt, a kulturák kicseré-

lődését létrehozzák s azt szolgálják. Ilyen *nemzetiségi állam* elsősorban Magyarország, amelynek hivatása ezer esztendő óta az volt, hogy a három európai faj — a latin, germán és szláv — között fenti egyensúlypolitikát, továbbá a kulturák kicserélését létrehozza.

Itt, a Kárpátok medencéjében nemzeti állam sohasem jöhetett volna létre. Hogy mégis a magyar honfoglalás és államalkotás óta eltelt idő a magyarságnak állandó szellemi uralmát mutatja, ennek magyarázata a *magyar faj különleges kialakulásában* van.

Mielőtt a magyar faj kialakulásának folyamatát végignéznénk, szükségesnek látszik a faj fogalmát tisztáznunk.

Mi a faj? A faj a még szabatosan körülhatárolható s szomszédjaitól bizonyos fizikai és lelki vonások (például természet, koponyaalak, szem-, haj-, bőrszín [*rassz*], stb., érzelmi, akarati világ, tehetségirány, stb.) által szabatosan megkülönböztethető önálló embercsoport, amelyet a történelmi és kulturális fejlődés, tradíció, izlés, közéleti s nemzeti törekvések még egyre inkább összeforrasztanak egymás közt s ugyanolyan mértékben elválasztják ezt a többi embercsoportoktól.

Mindezekből tisztán látható, hogy míg a *nemzet történelmi fogalom*, amely bizonyos erkölcsi és természetes összetartozás, *együttélés* útján alakul ki bizonyos embercsoportnál, addig a *faj inkább vérségi alapon* jön létre.

Nézzük most már azt a folyamatot, hogyan alakult ki a magyar faj az idők folyamán.

A történettudomány ma már elég hűen rekonstruálni tudja e folyamatot. A finnugor népek őshazája általánosan elfogadott vélemény szerint Közép-Oroszország keleti részén volt, pontosabban a Volga középső folyásának vidékén.

Még inkább megegyeznek a vélemények abban, hogy a magyarság a finnugorság keleti ágához tartozott, ez a keleti ág, az ugorok, a mai vogulok, osztjákok és magyarok ősei, legkorábban szakadtak el a finnugorságtól s keleti irányban terjeszkedtek.

E kelet felé való vonulás folytán aztán az ugorok egy része, a magyarság, érintkezésbe került a bolgár-törökséggel, mely az Ural folyó vidékén Nyugat-Szibériának ezzel határos területein lakott. Lehet, hogy a magyarok, mint régebbi idő óta Nyugat-Szibériában lakó nép, prémvadászai, prémszállítói voltak a bolgároknak s ez érintkezésből később szoros politikai kapcsolat keletkezett; de lehet az is, hogy a bolgárok a magyarok földjét meghódították, a népen uralkodtak, azt megszervezték s mint új törzset a bolgársághoz csatolták.

A magyar-bolgár érintkezés kezdetét a Kr. utáni első századokba tehetjük s ez az érintkezés egészen az Árpád-korig szakadatlanul fennállott.

A magyar-bolgár érintkezés a magyarságot teljesen átalakította: a főleg zsákmányoló (nem termelő) életmódot folytató, halászó-vadászó magyarság megtanulta a földmívelést, állattenyésztést és még sok más, amint ez a magyar nyelv bolgár-török jövevény szavaiból kitűnik. Szervezet tekintetében legfontosabb volt ez az urali bolgár hatás, míg műveltség tekintetében a későbbi kaukázusi bolgár hatást kell tartanunk erősebbnek. A magyarság ekkor vált törökös szervezetű néppé. Kétségtelenül nemzeti-ségi szervezetben élt már e keveredés előtt is (a nemzeti-ségi szervezet részeinek megnevezéseit — had, nem, ág ugyanis nem a törökségtől vette át), de török hatásra, a töröktől való megszervezés által alakultak össze a magyarság részei jól összefogott, könnyen mozgó politikai és hadi egységekké.

A magyarságot azután a VI., VII. és VIII. században a Kaukázus északi lejtőjén találjuk, bolgár-török nép szomszédságában, ahol más nevek mellett a bolgár, ongur (onogor) nevet is viseli. Minden valószínűség amellest szól, hogy a magyarság az ongur-bolgárokkal, mindenesetre a Priskos tudósításában szereplő bolgár népcsoportokkal együtt, a négyszázhatvanas évek elején költözött nyugat-szibériai őshazájából a Kaukázus vidékére.

Lássuk végül azt, milyen történeti faji kapcsolatokra következtethetünk a törzsnevekből.

Természetes mindenekelőtt a finnugor kapcsolat: a vezető törzs, Magyar-Megyer nevének alaprésze a vogulok és osztjákok — legközelebbi nyelvrokonaink — vogul nyelvi nevével egyezik. A *magyar* szó mint népnév a IX. századig nem szerepel, ami annak a körülménynek tulajdonítható, hogy a Magyar-Megyer-törzs, vagy törzscsoport a IX. századig különféle törzs-szövetségekbe tartozott s ezeknek más törzsekkel vagy törzscsoportokkal egyenlő rangú, de nem vezető, nem névadó része volt. A nyolcszázadik év körül azután olyan helyzet állt elő, hogy a Magyar, mely egy nagyobb (onogur, szabir, kazár) törzs-szövetségen belül már előzőleg is vezető, névadó törzs, függelékével együtt minden más törzs-szövetségtől független alakulat volt.

E törzs, mint neve és nyelve bizonyítja, eredete szerint finnugor, melyet egy bolgár-török nép a törökség köréhez kapcsolt. Etnikai összetétele szerint a Magyar törzs török elemeket is tartalmazhatott, sőt minden valószínűség szerint tartalmazott is, már a legelső török-magyar érintkezéstől fogva.

A IX. század körül önállóságra jutott finn-ugor eredetű Magyar törzs nem lehetett csekély számu; szerepe az előző törzsrendszerben nem lehetett alárendelt, valószínűleg több hozzátartozó törzsszel együtt egy birodalomrészt alkothatt, az azonban bizonyos, hogy nyelvét már a IX. század előtt kétségtelenül más törzsek is beszélték.

A többi törzs közül a Nyék neve finnugor (határvédő), míg a Kabar, Kürt, Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér és Keszi törzsnevek török eredetűek s valószínűleg e törzsek eredetileg törökök is voltak.

Azon azonban nem szabad megütköznünk, hogy a magyaron kívül körülbelül az összes többi törzsek török eredetűek. A Magyar törzs finnugor rokonaitól való elszakadása után török környezetben élt tovább, hozzá török törzsek és törzsrészek csatlakozhattak.

A kialakulási folyamat szempontjából a finnugor és a török elem között általában is nagy különbség van: a magyarság nem finnugor és török törzsekből alakult, hiszen finnugor törzsek politikailag oly módon megszervezve, mint a török törzsek, nem voltak, ezért a török törzsekkel szemben finnugor törzseket — mint alakulási tényezőket — nem lehet feltételeznünk.

Szervezet, alakulási képesség és lehetőség szempontjából a Magyar is török törzs, azzá vált a magyar-bolgár érintkezés első korszakában. Az ősmagyar törzsnevek vizsgálatából tehát azt látjuk, hogy a magyarság egy nagy finnugor és hat-nyolc török törzs egyesüléséből keletkezett. Ez az összeolvadás igen tarka folyamat lehetett s egyes fokozatait — a kabar csatlakozás kivételével — alig lehet ma rekonstruálni.

Egy bizonyos csak és ez az, hogy az alakulás közepontjában mindig a Magyar törzset kell elképzelni. De van még valami, amivel a magyarság kialakulásában számolni kell: ez a *honfoglaló magyar nép egyéni jellege*.

A magyar nép kialakulását csak úgy érthetjük meg, ha beleképzeljük az örökös hullámvásban levő török néptengerbe. Hangsúlyozzuk, hogy a török műveltségi hatásnak és a törökséggel való intenzív keveredésnek nem egy általában török jellegű nép lett az eredménye, ez már csak azért sem volna lehetséges, mert ahány török nép, annyi féle. A magyar népben megmaradtak ősi finnugor tulajdonságok (halkázat kedvelés, stb.) bizonyára nagyobb mértékben, mint azt kézzelfogható adatokból megállapíthatjuk. Nagy hatással volt rá a bolgárság, amit legvilágosabban félig települt életmódja bizonyít. S hatással volt rá végül a türkök harciassága, mint ezt a nyugati kalandozó hadjáratok mutatják.

Ebből a három elemből egy jellemében egészen új

Laci (leteszi a kezét): Na, az enyém már kész is. Olyan fényes, mint a csillag. Viszem az ablakba. (Az ablakba teszi a cipőjét.)

Misi: Én bizony még fényesítem, hogy olyan legyen, amilyent még a Mikulás bácsi sem látott! (Buzgón fényesít tovább.)

Feri (féltékenyen): Én is, légy nyugodt! Az enyim is lesz olyan fényes, mint a tied!

Misi (fitymálva): Ugyan, ne mondd! Csak talán nem? Hát ki az idősebb, te, vagy én?!

Feri (mérgesen): Beee! Te vagy az idősebb, de a Laci még nálad is idősebb és különben is, a Mikulás bácsi engem szeret jobban! Beee! (Kiölti a nyelvét.)

Misi: Mi, hogy téged szeret jobban? Haha! Te kis vakarcs!

Feri: Te még nagy vakarcs vagy, tudd meg! A Mikulás bácsi pedig azért is engem szeret jobban, mert én anyukámnak is segitettem a kertben, tudd meg!

Misi: Igen, de kinek van tiszta egyes bizonyítványa, he?! Te számár!

Feri (megsértve): Neked, de én még nem is járok iskolába! Te tevel!

Misi (leteszi a kezét): Nem hallgatsz mindjárt? Engem szeret jobban a Mikulás, mert én vagyok az idősebb, punktum!

Feri (dühösen): Te elefánt!

Misi (csufondárosan): Te vagy!

Feri: Te kakadu!

Misi: Te vagy!

Feri (már majdnem sirva): Te ebihal!

Misi (nevetve): Te vagy, te vagy, te vagy!!!

Feri (leteszi a cipőt és kergetni kezdi az asztal körül Misit és sirva a méregtől, hogy nem tud kifogni bátyján): Te kutya! Te páva! Te disznó! Te medve! Te rozmár! bagoly!

Misi (diadalmasan, mint aki érzi, hogy győzött, miközben menekül öccse elől): Te vagy! Te vagy! Te vagy! Te vagy!

Laci (ő már nagy fiu, negyedikes): Nem hagyjátok abba mindjárt! Nem szégyenlitek magatokat? Így bizony egyiteket sem fog szeretni a Mikulás!

Misi (még mindig nevetve): Ő kezdte!

Feri (sirva): Nem igaz, mert ő kezdte, hanem ki is tépem a haját! (Kergeti.)

II Jelenet.

Anya (bejön, megáll az ajtóban): Hát ez meg micsoda? Mi van itt? Misi, Feri! Nem szégyenlitek magatokat? Mikulás estéjén!

Feri (zokogva anyjához bujik): Anyukám, azt mondja, hogy őt szereti jobban a Mikulás. Ugy-e nem igaz? Ugy-e nem?

Misi: Nem igaz anyukám, nem is így volt! Ő kezdte, ő kezdte!

Laci (fölkényesen): Mind a kettőt el kell nadrágolni. Szamarak!

Anya (mosolyogva, Ferihez): Na ne sirj már, te drága kis butuskám! Hát persze, hogy téged is szeret a Mikulás, hiszen te jó fiu vagy, de a Misit is szereti, mert ő megtisztla egyes tanuló és ő is jó fiu! (Megcsókolja.)

Feri (szipogva): Hát akkor minek csufól engem?

Misi (méltatlankodva): Mit? Nem te csufoltál engem?

Anya: Na, jól van! Most csókoljátok meg egymást, béküljétek ki szépen, a cipőiteket tegyétek az ablakba, aztán gyerünk az ágyba, mert különben még elkerül benneteket a Mikulás. (Meglátja a cipőket.) Na lám, hát ki ne szeretné az olyan gyerekeket, akiknek ilyen gyönyörű fényes a cipőjük!

Misi, Feri (cipőjüket engedelmesen az ablakba teszik, a Lacié mellé).

Anya: Ugy, na. Most pedig ágyba, egy, kettő! (Mind a hárman gyorsan belebujnak az ágyukba.) Imádkozzunk.

Mind a négyen:

*En Istenem, jó Istenem,
Lecsukódik már a szemem,
De a Tied nyitva, Atyám,
Amíg alszom, vigyázz énrám.*

(Miután elmondták, Anya odamegy mindegyikhez, lehajol hozzájuk, eligazítja a takarójukat, megcsókolja őket és kimegy. A szin egész sötét.)

III. Jelenet.

Feri hangja (egy darabig csend van, majd megszólal): Te vakondok!

Misi hangja: Te vagy!

Laci hangja: Csönd legyen! Aludjatok!

Feri hangja (hosszu csend után): Te viziló! (De már félálomban van.)

Misi hangja (ugyanígy): Te vagy...

Feri hangja (már alig érthető, álomittas mormogás):
Te vizisikló!

Misi hangja (ugyanígy): Te vagy! (Ezután csend, majd egyenletes szuszogás.)

IV. Jelenet.

(A szoba lassan kivilágosodik, sejtelmes, álomszerű fény tölti be, különösen az ablak körül fényes vörös, vagy zöld megvilágításban. Az odakészített cipők tisztán látszanak.)

Mikulás: (Megjelenik az ablaknál: jóságos, mosolygós piros arc, hosszú fehér szakáll, puttony a hátán, benne sok játékféle és cukor.)

*Megjártam ma jó nagy földet,
A derekam térdig görnyedt,
Hordozok én sok örömet,
Ahol járok áldás követ.*

*Ahol egyszer megjelenek,
Minden gyerek szeme nevet,
Fényes ott a cipő, tiszta,
S nem packás a számtanírka.*

*Hát itt, lám csak, hogy várnak rám?
Hm, a cipő az ablakján
Ugy látszik, hogy fényes nagyon,
No, üresen nem is hagyom!*

*De előbb is nézzük, lássam,
Ki lakik ebben a házban:
Laci, Misi, meg a Feri
Hadd lám, magát hogy viseli?*

Laci (fölül az ágyban, végtelen áhitattal): A Mikulás, a Mikulás bácsi!

Misi, Feri (ugyanúgy, suttogva és ágyukban felülve): A Mikulás, a Mikulás bácsi!

Mikulás (belép az ablakon, szétnéz a szobában és megáll a szoba közepén): No gyerékek, hát újra itt vagytok! Kitaláljátok-e, mi van a puttonyomban, hadd lássam!

Mind a hárman (felugrálnak az ágyaikból, odaszaladnak hozzá és átölelik): Mikulás bácsi, drága Mikulás bácsi, csak hogy eljött mihozzánk!

Laci (ámuldozva): Milyen hosszú a szakálla! És milyen fehér!

Misi (ugyanugy): Ni, és milyen piros az orra, mint a cukor!

Feri: Jaj, és a puttonya! Micsoda hatalmas! Drága Mikulás bácsi!

Mikulás (tréfásan): No, ti ugyancsak észrevesztetek rajtam mindent. Hanem most ti mutassátok meg magatokat, hadd lássam, mennyit nőttetek tavaly ilyenkor óta? (*Feri* a puttony felé nyul.) Hohó, galambocskám, mit gondolsz te? Nem úgy verik ám a cigányt! Hová is jutnánk, ha minden kis maszatos belenyulkálhatna Mikulás bácsi puttonyába!

Feri (ijedten): Jaj, ne haragudjon Mikulás bácsi, én azért jó vagyok ám és nem vagyok kapzsi, csak egy kicsit kíváncsi.

Mikulás: Jól van, no, csak álljatok így ide elibém és mondjátok el, mi rossz fát tettetek egész évben a tűzre?! De az igazat mondjátok!

Laci: Mikulás bácsi, mi jók voltunk, de igazán, egész évben! De igazán! Én a negyedikbe járok már, a *Misi* pedig a másodikba, de mind a kettőnknek tiszta egyes volt a bizonyítványunk; a *Feri* még kicsi s nem jár iskolába, de azért ő is jó volt, mindig segített anyukánknak és sok szép verset tanult az óvodában.

Mikulás (szelid kételkedéssel): S hát aztán igaz is ez végig?

Laci, Misi, Feri (egyszerre, nagy igyekezettel): Igaz, Mikulás bácsi, igaz!

Mikulás: No, ha így van, akkor... (A puttonyát akarja levenni, hogy ajándékokat adjon a gyerekeknek, mikor az ablakban megjelenik a Krampusz csuf alakja, ahogy ábrázolni szokták: kis szakáll, lelógó piros nyelv, szarvak, vörös palást, mind a két kezében hatalmas virgács.)

V. Jelenet.

Laci (rémülten): Jaj, jaj, a Krampusz! Végünk van! Végünk van!

Misi: Jaj, Jézusom segits!

Feri: Ni, mekkora virgácsa van! Mikulás bácsi, védjen meg! (Mind a hárman odabujnak a Mikulás mellé és remegve pislognak a Krampuszra.)

Krampusz (gunyosan nevet és bemászik az ablakon és kiint az ördögfiókáknak, hogy jöjjenek be ők is):

*Gyertek, gyertek inaskáim,
Kedves kicsi bogárkáim;
Jöjjetek, csak jöjjetek,
Lesz dolog, ne féljete!*

(A kisördögök bejönnek.)

Laci (sirva): Nem egy, hanem három Krampusz! Jézusom, mi lesz velünk!

Krampusz (gunyosan nevelve):

*Hahaha, nagy a félsz,
Ugy-e Laci pajtás,
Halljuk, hogy most mit beszélsz,
Kukoricahajtás!*

*Ó, a Misi jó fiu,
Macskanyomorító!
S még a Feri csak a jó
Csibenyakszorító!*

*Elhiszi jó Mikulás,
Mondhatsz, amit csak tudsz,
De nem hiszi senki más,
Legkivált a Krampusz!*

Misi (sirva): Jaj Istenkém, én nem vagyok macskanyomorító, csupán csak két szál bajuszát huzztam ki a multkor a cirmoscicának, véletlenül!

Feri (ugyanugy): Én is csak véletlenül szoritottam agyon a multkor egy kiscsibét, jaj, Krampusz bácsi, nem akartam!

Krampusz (az ördögfiókákhoz):

*Hahahaha, halljátok,
Hogy ő nem akarta!
Mennyit darál a szájuk,
Nincs füle, se farka!*

(Miközben ezt mondja, mind a három ördög körül-táncolja a gyerekeket, akik reszketve kapaszkodnak bele a Mikulásba és egyre fenyegetőbben közelednek feléjük.)

Laci: Mikulás bácsi, mink igazán jók voltunk, tessék megkérdezni Anyukánktól!

Misi, Feri: Mikulás bácsi védjen meg bennünket, védjen meg!

Krampusz (az ördögfiakkal táncolva, kórusban mondják):

*Lám a lábam lópata,
Tűzpiros a nyelvem,
Vigyázzon, ki jót akar,
Meg ne ütlegeljem!*

Mikulás: Te rut Krampusz megállj egy percre, hagyjátok csak kissé abba azt a furcsa táncot! Mondd csak, mit keresel te itten, ezek a gyerekek nem tartoznak tehoz-zád, hanem énhozzám és én nem is engedem őket bántani!

Krampusz: Hahaha, halljátok csemetéim, hogy ezek ne tartoznának az én táboromba, a Laci, Misi, meg a Feri, ez a három jómadár? Hát hallottatok már ilyen? Hogy én, a legokosabb Krampusz, ne tudnám, hova kell menni a legnagyobb virgáccsal? Mikulás apó, maga olyan jószívű és öreg, hogy mindent elhisz ezeknek a lurkóknak, mindent megbocsájt! Persze, ők tiszta egyes tanulók, segítenek anyukájuknak, és a többi, és a többi! De ki az, aki fölmászik a fákra és leszedi az éretlen szilvát, barackot, körtét? Ki az, aki mérgesíti Anyukáját, ki az, aki csufolja a testvérét, ki az, aki minden nap szakadt nadrággal jön haza, mert azt tartja legnagyobb dicsőségnek, ha a legmagasabb fára föl tud mászni és minél több madárfészket ki tud szedni? Nos ki az, drágalátos Laci, Misi, Feri urfiak, ki az a hős legény, kedves Mikulás bácsi? Nem akarok ujjal rájuk mutatni, de ezek a legénykéek azok! Ezek itt, akiket kár védelmezni. No, dehát hiába védi őket, mert mi most fogjuk és elvisszük mind a hármat, Virgácsországba, a pokol egyik kis tartományába, ahol az ilyen urfiakat virgáccsal táplálják. Gyertek csak, gyertek galambocskáim!

Laci, Misi, Feri (rémülten, egyszerre): Jaj, nem, nem, mi nem vagyunk rosszak, Mikulás bácsi, ne engedjen bennünket!

Mikulás: Félre Krampusz, én ugy látom, hogy te ezt a dolgot egy kissé elhamarkodtad! Hiszen én már évek óta ismerem ezeket a gyerekeket és eddig még soha nem volt ellenük nagyobb panasz; mert ha lett volna, akkor az égi nagy könyvbe az be lenne írva és én akkor el nem jöttem volna ide, azt elhiheted! Dehát abba a nagy-könyvbe világosan az van írva, hogy a Laci, Feri, Misi, három jógyerek, akik érdemesek arra, hogy meglátogassam őket. S még külön oda volt írva, hogy ezekhez pedig a Krampusznak semmi köze sincs!

Laci: Drága Mikulás bácsi, mentsen meg és mi akkor a világ legjobb fiai leszünk!

Krampusz: Ej, Mikulás bácsi, maga akkor csak a régi bejegyzéseket nézte meg abban a nagy könyvben. Pedig hát ezek még ma este is veszekedtek, még ma este is csufolták egymást. Igaz-e Misi, Feri?

Misi, Feri (szepegeve): Igaz, de mi azért szeretjük egymást és utána ki is békültünk, meg is csókoltuk egymást!

Mikulás: Igen, erről én is tudok, sőt, azt is tudom, te rut Krampusz, amit te tudsz, de azért még nem kell ezeket a gyerekeket Virgácsországba vinni, elég, ha kissé megdorgáljuk őket, mert megbánták rosszaságukat!

Laci, Misi, Feri: Drága, drága Mikulás bácsi! (Még szorosabban odabujnak. Ekkor nyílik az ajtó és belép rajta három angyal, hosszú fehér ingben, szárnyakkal, stb.)

VI. Jelenet.

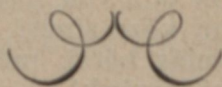
Krampusz: Jaj, jaj, odanézzetek, inaskáim, angyalok! Jaj, jaj, meneküljünk, Krampusz ott nem lehet, ahol angyal van! (Mind a három ördög sívalkodva menekül az ablakon keresztül, miközben egyik virgácsukat elejtik.)

Mikulás: Isten küldöttei, szép angyalkák, éppen jókor érkeztek, hogy ezt a nagy igazságtalanságot megakadályozzátok! Már majdnem elvitte az a Krampusz ezeket a gyerekeket Virgácsországba, alig tudtam megakadályozni!

Főangyal: Igen, tudtuk mi ezt és éppen ezért is jöttünk. De ti, gyerekek, most már látjátok, mi történik azokat, akik rosszkodnak, kötelességeiket nem teljesítik, hát vigyázzatok magatokra, ha nem akartok Virgácsországba kerülni, továbbra is legyetek szorgalmasak, de az állatokat is kiméeljétek! Mikulás bácsi pedig töltsé meg a cipőjüket, hiszen rászolgáltak az ajándékokra és aztán folytassa útját, mert bizony sok jó gyerek már epedve várja, hogy megpillanthassa tele cipőjét.

Laci: Drága Mikulás bácsi, drága angyalkák, mi most olyan boldogok vagyunk, hogy ezt soha el nem felejtjük, amig élünk és ígérjük, hogy mindig nagyon jók leszünk. (A Mikulás cukrot rak a cipőkbe, megcsókolja mind a hármat, és a Mikulás az angyalokkal elmegy. A színpad elsötétedik.)

Függöny.

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

című mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál sorra veszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (őstermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legujabb földrajz-tanítási módszeres eljárásában — térképvázatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységeinek felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál,

Ára előfizetőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Minden előfizetőnk

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:	
BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK tekintettel az értelmi és akaratú nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	P 1.50
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	P 1.10
MAGYAR MEDENCE	P 1.—
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak	P 3.20
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal	P 1.50
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ősidőktől a mohácsi vészig	P 4.—
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	P 4.—

Hárombeosztású elemi Iskolai Értesítő
100 darabonként 12.— pengő.

**100 darabon aluli rendelésnél a portót
felszámítjuk.**